

**ИНСТИТУТ ФИЛОСОФИИ, ПРАВА И СОЦИАЛЬНО-
ПОЛИТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ
ИМ. А. АЛТМЫШБАЕВА НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
КЫРГЫЗСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Ж. БАЛАСАГЫНА**

Диссертационный совет Д 23.20.611

*На правах рукописи
УДК 005(575.2)*

АСАНБАЕВА ГУЛЗАНА ЖУМААЛИЕВНА

**РОЛЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ В
ДЕМОКРАТИЗАЦИИ КЫРГЫЗСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА:
ПОЛИТОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ**

23.00.02 – политические институты, процессы и технологии

АВТОРЕФЕРАТ
диссертации на соискание ученой степени
кандидата политических наук

Бишкек 2021

Диссертационная работа выполнена на кафедре Политико-правовых дисциплин Бишкекского государственного университета им. К. Карасаева.

Научный руководитель: **Тогусаков Осмон Асанкулович** - доктор философских наук, профессор, Член-корреспондент Национальной академии наук Кыргызской Республики, Вице-президент Национальной академии наук Кыргызской Республики.

Официальные оппоненты: **Дононбаев Алим Дононбаевич** – доктор политических наук, профессор, Кыргызско-российский славянский университет им. Б. Ельцина.

Наматбекова Нурзат Мукамбетовна – кандидат политических наук, доцент, ученый секретарь учебно-научного производственного комплекса Международный университет Кыргызстана

Ведущая организация: Кафедра Общественно-политических дисциплин Академии Министерства внутренних дел Кыргызской Республики им. генерал-майора Э. А. Алиева. Адрес: г.Бишкек, ул. Чокана Валиханова, 1а

Защита диссертации состоится «15» апреля 2021 года в 16.00 часов на заседании Диссертационного совета Д 23.20.611 по защите диссертаций на соискание ученой степени доктора (кандидата) политических и социологических наук при Институте философии, права и социально-политических исследований им. А.Алтмышбаева Национальной академии наук Кыргызской Республики и Кыргызском национальном университете им. Ж. Баласагына по адресу: 720071, Кыргызская Республика г. Бишкек, Национальная академия наук Кыргызской Республики, 1 этаж, ул. Фрунзе, 428.

С диссертацией можно ознакомиться в центральной научной библиотеке Национальной академии наук Кыргызской Республики (720071, Кыргызская Республика г. Бишкек, проспект Чуй 265-а), в научной библиотеке Кыргызского национального университета имени Ж. Баласагына (720033, г. Бишкек, проспект Жибек-Жолу, 396) и на сайте Диссертационного совета naskr.kg.

Ссылки на онлайн-режим трансляцию: <https://us05web.zoom.us/j/88347249077?pwd=V0VLbER6Y29VZEFLdGhUYWFTdmdGQT09>

Идентификатор конференции: 883 4724 9077

Код входа: kA83m3

Автореферат разослан «15» марта 2021г.

**Ученый секретарь
Диссертационного совета,
к.п.н., доцент**

Абдыраманова Ч.Ш.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РАБОТЫ

Актуальность исследования. Процесс демократизации общества и влияние различных политических тенденций определяет общий характер происходящих изменений во всех сферах социально-экономической, гуманитарно-нравственной и социально-психологической жизни общественных взаимоотношений. На протяжении последних десятилетий формирование новых общественных отношений в Кыргызской Республике, приобрело особый вектор развития, главным направлением которой стало с одной стороны, процесс реформирования общественных отношений и институтов, с другой стороны, усиление политической идентичности общества, что стало неотъемлемой частью формирования различных политических течений, направлений, общественных институтов политического характера и т.д. Результатом всех этих взаимоотношений стало возможным формирование так называемой политической «элиты», которая стала основным «игроком» не только на арене политической идентичности, но и во всех сферах жизни страны. Эти взаимосвязанные факторы определили общую тенденцию, которая проявилась в росте осознания политической элитой и всего населения стран региона на его значимость, как полноправного участника в экономической и политической жизни.

Как пишет видный американский политолог Д. Истон (1990 г.), на основе разработанного им собственного метода системного анализа, что – «развитие политических систем, выявление истоков их стабильности и выяснение тех механизмов, с помощью которых происходит взаимодействие политических систем с другими типами систем». В его представлении любая политическая система «совокупность взаимодействий, посредством которых в обществе властно распределяются ценности». Что в свою очередь диктуется такими пониманиями как - богатство, полномочия и социальный статус. Тем самым следует отметить, что влияние политических тенденций направлено через распределение финансового потенциала страны, через систему основных государственных крупных компаний посредством регулирования корпоративного управления [Орехов С.А., Глазов Р.В. Особенности формирования российских систем корпоративного управления // Транспортное дело России. 2010. № 6. С. 146–147].

Устойчивое развитие Кыргызстана как благополучного и стабильного государства возможно только с достаточно развитой экономикой. Строительство конкурентоспособной и устойчивой национальной экономики является одним из главных фундаментов суверенитета и национальной безопасности страны. Необходимо учитывать, что политика и экономика - это два ключевых и неотделимых друг от друга фактора

развития. Повышение благосостояния кыргызстанцев, обеспечение устойчивого политического роста, достижение экономической и финансовой независимости Кыргызстана должны стать ключевыми ориентирами экономической политики. Текущая экономическая ситуация в Кыргызстане во многом является следствием сложной общественно-политической ситуации в стране за последние 5-10 лет, а также обусловлена внешними факторами и тенденциями регионального и мирового характера.

В провозглашённом документе – «Национальной стратегии развития Кыргызской Республики на 2018-2040 гг», -на наш взгляд очень хорошо прописаны ориентиры устойчивого политического развития-«Принципом развития государственного управления в цифровую эпоху становится переход к открытой сервисной модели, основная роль которой заключается в разработке и обеспечении прозрачных правил игры, равенства и безопасности для всех участников, поддержании критически важной инфраструктуры и постепенной передаче функций непосредственного оказания услуг общественным и частным организациям». Политическая система должна обеспечить непротиворечивое единство целей развития на основе учета интересов всех крупных слоев общества, выработки гармонизированных решений [*Национальная стратегия развития КР на 2018-2040 гг. Бишкек, 2018. С. 150*].

В целях внедрения системного и эффективного управления государственными активами Правительство завершит полномасштабную инвентаризацию всех государственных активов, установит открытые и прозрачные процедуры и новые механизмы ценообразования при сдаче государственного имущества в аренду, а также усилит нормативную базу по вопросу передачи государственного имущества в оперативное управление и хозяйственное ведение [*Программа развития КР: Единство. Доверие. Созидание. Бишкек, 2018. С. 85*].

Наряду с этим в современных условиях совершенствование корпоративного управления стало одним из решающих факторов социально-экономического и политического развития страны. Существующий режим корпоративного управления способствует эффективному использованию средств, ресурсов, подотчетности органов ее управления и многое другое.

Возрастание роли частного сектора, глобализация и изменение условий конкуренции свидетельствует о том, что корпоративное управление – одна из актуальных проблем не только в масштабе частных компаний, но и для государственных предприятий и компаний с активным использованием доли государственных средств и ресурсов.

Как показывает международный опыт, практика корпоративного управления прямо влияет на социально-экономический процесс, образовав,

таким образом, корпоративный субсектор. С другой стороны взаимодействие государственных институтов в экономике и основные составляющие сегменты играют важную роль в формировании общей политической стратегии выдвинутой для улучшения социально-экономического развития, устойчивой политической и демократической тенденции в обществе, что в целом определяет доверия граждан к действующей системе политического менеджмента.

Следует отметить, что в современной отечественной политологической литературе проблема корпоративного управления не в полной мере исследована. Несмотря на фрагментарные исследования, отдельные аспекты корпоративного управления, ее генезис, эволюция и современное состояние в достаточной степени еще не сформированы. Корпоративное управление в основном рассматривалась с экономической точки зрения, упустив политологический акцент, что на наш взгляд является одним из важных категорий определяющий характер отношений в сегменте государственного управления.

На настоящем этапе глобализации мировой финансовой системы и обострения конкурентной борьбы за мировые инвестиционные ресурсы наиболее приоритетной задачей является обеспечение конкурентоспособности кыргызского финансового рынка как национального института, обеспечивающего эффективное привлечение внутренних и внешних сбережений для долгосрочных инвестиций в экономику страны.

Связь темы диссертации с приоритетными научными направлениями, крупными научными программами, основными научно-исследовательскими работами, проводимыми образовательными и научными учреждениями. Тема диссертационного исследования была связана с Национальной стратегией устойчивого развития Кыргызской Республики на период 2013–2017 годы; с Программой развития Кыргызской Республики на период 2018–2022 годы «Единство, доверие, созидание»; с Программой Правительства Кыргызской Республики «План мероприятий по развитию регионов страны на 2018-2022 годы»; Национальная стратегия развития КР на период 2018-2040 гг.

Цель и задачи исследования. Целью исследования является изучение на основе системно-политологического анализа теоретико-методологических и организационно-практических подходов, в оценке системы корпоративного управления и ее роли в процессе демократизации общества КР.

Для достижения поставленных целей необходимо было решить следующие задачи:

1. Исследовать теоретико-методологические основы эволюции и

генезис системы корпоративного управления в КР в процессе демократизации общества с приобретением независимости;

2. Рассмотреть сущность влияния политических преобразований на развитие корпоративного управления в Кыргызстане;

3. Изучить и выявить особенности формирования новых организационных форм корпоративных отношений в Кыргызстане в условиях демократизации общества;

4. Провести системный анализ современного состояния и тенденций развития хозяйствующих субъектов с государственной долей имущества;

5. Провести сопоставительный анализ системы корпоративного управления и его влияния на политическую сферу в странах с переходной экономикой;

6. Разработать практические рекомендации по развитию корпоративного управления в Кыргызской Республике в современных условиях и рассмотреть возможности использования зарубежного опыта.

7. Изучить создание комитетов в совете директоров. Чтобы отраслевые министерства и ведомства принимали участие в стратегическом планировании государственных компаний и участвовали в формировании их кадровой политики.

Научная новизна диссертационной работы заключается в следующем:

- уточнены новые черты корпоративного управления, углублены теоретические вопросы формирования и эволюционные этапы развития корпоративного управления как политологическая концепция;

- проведен системный анализ корпоративного управления в рамках становления национального законодательства и процесса реформирования;

- выявлены ключевые принципы, характеризующие отечественную модель корпоративного управления и ее особенности;

- исследовано влияние политической элиты на процесс формирования корпоративного управления в организациях с государственной долей собственности;

- разработана и предложена система оценки эффективности управления в организациях с государственной долей в уставном капитале на основе политического менеджмента;

- разработаны и рекомендованы перспективные направления формирования и развития эффективной системы корпоративного управления.

Практическая значимость работы заключается в том, что сформулированные в ней научные выводы, методологические положения и практические рекомендации могут быть использованы при

совершенствовании системы корпоративного управления в Кыргызстане. Кроме того, материалы диссертации могут быть использованы в преподавании, при разработке лекций и практических семинаров по политологии и системе государственного и муниципального управления.

Экономическая значимость полученных результатов.

Предложения и результаты проведенного исследования, выполненные на основе анализа деятельности государственных предприятий и акционерных обществ по использованию акций, позволили внедрить отдельные их элементы в некоторых хозяйствующих обществах с государственной долей в уставном капитале.

Основные положения диссертации, выносимые на защиту:

1. Система корпоративного управления как относительно новое демократическое проявление в Кыргызской Республике в настоящее время находится в постоянном развитии, как следствие изменения и реформирования общеполитических процессов, и его влияние на экономику страны в целом.

2. Выявлена взаимосвязь, что организационно-экономические механизмы государственного корпоративного управления неразрывно связаны с влиянием определённой политической элиты.

3. Впервые в рамках системного анализа трансформации экономики и политических преобразований в период независимости дан политологический анализ сущности корпоративного управления, а также расширено понятие «корпоративное управление» как общественно-политическая категория;

4. На основе анализа крупных компаний с государственной долей собственности, определены приоритетные направления в области государственного и корпоративного управления, с учетом имеющихся рисков из-за частой смены и влияния государственного политического менеджмента.

5. Исследовав теоретические взгляды на систему корпоративных отношений в сферы управления, можно констатировать, что корпоративное управление - это более широкое понятие, которая включает не только экономические дефиниции в рамках управления, а представляет более широкий концепт общественно-мировоззренческой и политологической категории, содержащую в себя систему управления в процессе демократизации общества основанного на коллегиальности и доверии. Другими словами оно может трактоваться как предметно-логическая структура политического менеджмента.

Личный вклад соискателя состоит в непосредственном выполнении всей исследовательской работы, участия в работе различных

республиканских и международных конференций, семинарах, а также публикации статей в отечественных и зарубежных журналах. Все полученные в ходе исследования выводы и сформулированные научные положения являются результатом личного вклада соискателя.

Апробация результатов исследования. Основные положения и выводы диссертационного исследования были доложены автором и обсуждены на следующих научно-теоретических и научно-практических республиканских и международных конференциях:

– Международная научно-практическая конференция «Гендер в государственной службе». Аппарат Правительства КР, Программа ПРООН «Демократическое управление». Проект «Продвижение женщин в государственной службе и политике» (При поддержке Шведского Агенства по международному развитию /SIDA). Иссык-Куль, 1-3 декабря 2009г.;

– Международная научная конференция «Этносоциальные и этнокультурные процессы в Центральной Азии: история и современность», КНУ им. Ж. Баласагына, Бишкек, 22 апреля 2010 г.;

– 3 Конгресс Ассоциации социологов тюркского мира // Глобализация и тюркский мир. НАН КР Бишкек, 21-24 сентября 2010 г.;

– Научно-практическая конференция «Молодежь об управлении социально-природными процессами в Кыргызстане», БГУ им. К.Карасаева, Бишкек, 23 ноября 2010 г.;

– Научная конференция «Суверенное развитие Кыргызстана в контексте мировой практики». БГУ им. К.Карасаева, Бишкек, 25 мая 2011г.;

– Международная конференция «Роль парламента в становлении независимого Кыргызстана». Конгресс-холл госрезиденции №1. Бишкек, 19 октября 2011 г.;

– Международная научно-практическая конференция «20 лет независимости Кыргызской Республики». Аппарат Президента КР, Национальная академия наук, Государственная дирекция по подготовке и проведению 20-летия независимости КР и году Курманжан Датки. НАН КР, Бишкек, 2011г.;

– Круглый стол по внедрению Принципов Добросовестности в Управлении вузом и дисциплин по Добросовестному Управлению в учебный процесс вузов КР. В рамках проекта программы Тири «Образовательная Сеть по Добросовестности». Академия Управления при Президенте КР. Бишкек, 8 октября 2011г.;

– Межвузовская научно-практическая конференция «Проблемы и перспективы устойчивого развития независимого Кыргызстана». Институт гуманитарных знаний, Институт истории и социально-правового образования. КГУ им. И.Арабаева, Бишкек, 20 мая 2011г.

– Республиканская научно-практическая конференция «Июньские трагические события 2010 года: причины и уроки». Аппарат Президента КР. НАН КР, Министерство образования и науки КР. Бишкек, 6 июня 2011г.;

– Круглый стол «Гражданская идентичность в Кыргызстане: проблемы и перспективы», БГУ им. К.Карасаева, Бишкек, 14 мая 2013г.;

– Научно-практическая конференция «Суверенный Кыргызстан: проблемы становления и перспективы развития», БГУ им. К.Карасаева, Бишкек, 15 июня 2013 г.;

– Круглый стол «Кыргызстан – Россия: процессы эволюции кыргызско-российских отношений (1863-2013)». БГУ им. К. Карасаева, Институт регионоведения и межкультурных коммуникаций. 19 ноября 2013г.;

– Республиканская научно-практическая конференция «30+20: опыт развития национальной социологии». БГУ им.К.Карасаева, Бишкек, 29 ноября 2014г.;

– Научная конференция «Гражданское общество Кыргызстана в теории и на практике». КНУ им. Ж. Баласагына, Бишкек, 4 мая 2014г.;

– Научная конференция «Формирование добросовестного поведения как механизм противодействия коррупции», Чолпон-Ата, 4 -6 июня 2014г.;

– 2-ой Международный научный конгресс молодых исследователей. Бишкек. 9-10 мая 2017г.;

– Международная научно-практическая конференция «Современный научный потенциал и перспективные направления теоретических и практических аспектов». Санкт-Петербург. 17 февраля 2017г.;

– 46-ая международная научная конференция «Итоги науки в теории и практике» Москва. 2018г.

– 59-ая международная научно-практическая конференция Евразийского научного объединения «Наука и современность». Москва.2020г.

Полнота отражения результатов диссертации в публикациях. Основные положения диссертационной работы опубликованы в 15 научных статьях, из них в системе РИНЦ 8 (четыре в РФ и четыре в КР в журналах с ненулевым импакт- фактором).

Структура и объем диссертации. Диссертация состоит из введения, двух глав, включающих 6 параграфов, выводов, практических рекомендаций и списка использованной литературы. Работа изложена на 163 страницах.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ РАБОТЫ

Во введении обоснована актуальность темы диссертации, сформулированы цели и задачи исследования, изложена научная новизна полученных результатов, раскрывается практическая и экономическая

значимость полученных результатов, личный вклад соискателя, перечислены основные положения диссертации, выносимые на защиту, и изложена апробация результатов диссертации.

В первой главе **«Теоретические основы корпоративного управления»** рассмотрены концептуальные подходы корпоративного управления и состоит из трех параграфов.

Параграф 1.1 **«Сущность и теория корпоративного управления»** посвящена изучению сущности и природе корпоративного управления с политологической точки зрения.

В современном мире концепция корпоративного управления представляет собой многогранную форму, которая определяет специфику и содержание данного вопроса, которая на первый взгляд представляет собой сущность системы управления, с другой стороны это сложный механизм иерархической структуры, изменяющееся в процессе постоянного реформирования системы управления.

Проблемы и теоретические взгляды исследования корпоративного управления в настоящее время являются не только одним из самых актуальных направлений как общественных, так и социально – экономических исследований, но становится весьма важным аспектом национального интереса государства. Тем самым можно отметить, что корпоративное управление - это важнейший институт демократических преобразований в современном обществе. Как правило, в экономически развитых странах этот процесс принял, стал неотъемлемым атрибутом системы власти и управления.

Сущность корпоративного управления в теоретическом контексте все больше зависит от государственной стратегии и политического менеджмента, и в ряде случаев зависит от сильной и прогрессивной политической элиты, который хорошо представлен в ряде стран с сильной экономикой и высоким уровнем жизни. К сожалению, о чем нельзя сказать в странах с переходной экономикой, в том числе и для КР, где идёт процесс поиска и постоянного реформирования системы госуправления и общественных отношений.

Диссертант считает что, исследовав теоретические взгляды на систему корпоративных отношений в сфере управления, можно констатировать, что корпоративное управление - это более широкое понятие, которая включает не только экономические дефиниции в рамках управления, а представляет более широкий концепт общественно-мировоззренческой и политологической категории, содержащую в себя систему управления в процессе демократизации общества, основанного на коллегиальности и доверии. Другими словами, оно может трактоваться как предметно-

логическая структура политического менеджмента.

Во втором параграфе первой главы «Система корпоративного взаимоотношения как общественно-политологическая категория» рассматриваются с позиции общественного проявления корпоративных взаимоотношений.

Процесс реформирования экономики во всех странах идёт принятием кардинальных мер, в большей степени отражающий политическую волю и решения руководства, полагаясь на поставленные цели, которые должны обеспечить социально-экономический рывок государства. Как правило, все реформы не проходят бесследно, иной раз они обречены на полный провал, или частичное решение намеченных целей. Следует считать, что экономический прогресс зависит от выбранного стиля политических решений, в том числе влияние политической элиты на систему управления государственных компаний. В конечном итоге государство как бы вступает в диалог с бизнесом посредством корпоративного управления, в тоже время, вырабатывая оптимальные модели сосуществования, частного и государственного капитала. Это противоречия иногда становятся детонатором многих неправильных решений политической арены, что в конечном итоге приводит к различным противоречиям внутри общества, а иногда и протестным настроениям.

Государственное управление до настоящего времени находится в транзитном периоде. В результате многочисленных реформ изменена форма правления, но методы работы органов государственного управления, принятия ими решений и их исполнения остаются прежние. Отсутствует постоянная коммуникация между органами государственной власти. Зачастую выработка решений основана на узкоотраслевых и корпоративных интересах, решения носят краткосрочный характер [НСУР КР 2013-2017г.].

Особо хотелось подчеркнуть точное определение влияние авторов которые считают, необходимым рассматривать последствия политической аффилированности в системе корпоративного управления в двух измерениях:

1. влияние политизации на результаты корпоративного управления;
2. влияние политизации на механизмы корпоративного управления.

Под результатами корпоративного управления понимается изменение благосостояния собственников и улучшение степени защиты всех видов прав собственников. Под эффектом влияния политизации на механизмы корпоративного управления подразумеваются любые изменения в системе корпоративного управления в соответствии с определением лорда Кедбери

[Д.А. Трифионов. *Политическая аффилированность в системе корпоративного управления: обзор международных исследований и*

проекция их результатов на российскую корпоративную среду// Вестник МГУ, №2 сер.6-2018 г.].

Как отмечают в своих исследованиях Жмулина Д.А., Макарова О.А., - «что современный этап развития общества характеризуется разнонаправленными тенденциями. С одной стороны, происходит усиление роли государства и его участия во всех сферах жизни и деятельности общества — в политике, экономике, в социальной сфере».

Другим аспектом противоречий развития государственных предприятий, и компаний с государственной долей служит тот факт что, в современных условиях существует влияние «политического лобби», которое отражается на ведение открытого партнёрства и в настоящее время у условиях демократизации, как бы это не звучало высоко и аргументировано, отдельные политические силы принимают участие в перераспределений огромных государственных средств посредством вероятного «ставленника». Конечно, это единичный случай, но этот тезис имеет место к реальной действительности. К примеру можно отнести большие политические дебаты и лоббирование политической элиты вокруг сотовой компании ЗАО «Альфа телеком», после ее национализации, когда было национализировано 49 % акций сотового оператора декретом временного Правительства КР после смены власти в апреле 2010 года, и в 2014 году был снят арест с 51 % акций, в последующем перешедших в пользу КР, но в этом случае, на наш взгляд государство смогло отстоять свои права и полностью контролировать пакет акций. Это положительные решения с одной стороны противостояние государства и крупного частного бизнеса с одной стороны, с другой это консолидация государственных принципов в противовес политическому интересу отдельных групп.

Диссертант резюмирует - безусловно одним из приоритетов служит система государственного управления крупными государственными компаниями на принципах корпоративного взаимодействия как мост между государством и бизнес сообществом.

Парадигмой стало то что, основной причиной таких проявлений стали поведение государственных менеджеров, посчитавших себя собственниками государственного имущества и «государственного бизнеса – как частный бизнес» – и «внешних партнёров в лице инвесторов», считавших также себя владельцем государственных предприятий.

В параграфе 1.3 **«Опыт взаимодействия государства в рамках корпоративного управления»**, отмечается что, в практике ведущих стран постоянно действует интерактивный выбор наиболее эффективного уклада для выполнения тех или иных социально-хозяйственных функций. Конечная социально-экономическая эффективность является результатом

взаимопроникающего и дополняющего функционирования всего комплекса современной экономики в рамках политической и общественной формации, от которого во много зависит уровень и развитие страны.

Международный опыт показывает, что разъяснение имущественных прав является необходимым условием эффективного функционирования предприятий, их жизнеспособности и конкурентоспособности на протяжении продолжительного времени. Однако сами по себе эти меры недостаточны. Опыт экономически развитых стран показывает, что деятельность и динамика предприятий в значительной степени зависят от того, как акционеры осуществляют свои права и обязанности по обеспечению эффективности и прибыльности управления деятельностью предприятий, осуществляемого управляющими и другими назначенными для этого должностными лицами на повседневной основе.

Типы корпоративного управления

Возникшие в разных странах системы корпоративного управления отличаются друг от друга. Это объясняется различиями в культуре, традициях, правовых базах, практике осуществления хозяйственной деятельности, разными политическими, экономическими и институциональными условиями, в которых формировались такие системы.

У каждой системы есть свои плюсы и минусы, и потребовались немалые усилия, чтобы определить, какие факторы и условия способствуют созданию эффективной системы корпоративного управления и могут быть наиболее приемлемы для стран, находящихся на переходном этапе между командной и рыночной экономикой.

При рассмотрении различных систем следует обращать внимание на два важных момента; должен ли орган управления состоять из одного или двух ярусов: степень рассредоточенности акционеров ("аутсайдеров") либо напротив их сосредоточенности ("инсайдеров"), включая, например, кредитно-финансовые учреждения, чья доля участия в компаниях достаточно велика либо которые предоставили им займы, или другие компании, имеющие деловые отношения с фирмой, сотрудниками, управляющими и т.д.

Одноярусные и двухъярусные структуры органов управления при одноярусной (унитарной) структуре (которая типична для компаний США и Великобритании) в компании действует только один орган - Совет директоров, который в основном состоит из старших управляющих компаний, и непосредственно отвечает за управление компанией. Чтобы обеспечить соблюдение интересов акционеров и осуществлять функцию сдерживания и противовесов (или функцию надзора) за деятельностью управления, современный унитарный Совет директоров будет, как правило,

состоять из неисполнительных директоров, работающих по совместительству и представляющих интересы акционеров.

По мнению диссертанта, в тоже время в странах, где наблюдается так называемый переход от социализма к капитализму понятие корпоративного управления быстро приобрело не классический характер, а новый политический аспект, который имеет в своем принципиальном отличии от западной модели как средства увеличения и обогащения за счет государственных средств в отличие от западного капитала когда это складывалось веками и государственные финансовые ресурсы имели транспарентный характер.

Вторая глава **«Развитие системы корпоративного управления в Кыргызской Республике: политико-правовой анализ»** – включает три основных параграфа, в которых рассмотрены вопросы политического преобразования в условиях демократизации и системного анализа корпоративного управления в период суверенизации республики.

Объект исследования – это система и тенденция корпоративного управления в Кыргызской Республике в контексте современного политического устройства.

Предмет исследования – роль политических процессов и корпоративного управления в процессе демократизации общества в Кыргызстане.

Материал и методы исследования.

Исследования корпоративного управления относятся к той части проблем, которая на наш взгляд следует детального анализа с позиции политологического и общественно-нравственного мировоззрения, в связи с чем в последнее время нарастает интерес со стороны научного сообщества, гражданского сектора, отдельных социальных групп, а также роли политических режимов, демократизации общества к проблеме корпоративного управления в системе взаимоотношения крупных государственных хозяйствующих субъектов.

Кыргызская Республика, находящаяся на этапе перехода к рыночным отношениям и осуществляющая целенаправленный процесс реформирования экономики, должна опираться на способность государства эффективно контролировать все стадии процесса. Как показывает опыт других стран, первоначальный импульс реформирования экономики дает именно государство, способное обеспечить последующий переход к динамичной рыночной экономике.

Исследование проблем формирования и применения в Кыргызстане политической системы является важной задачей для отечественной политической науки. Как пишут авторы статьи «Актуальность

политического менеджмента в Кыргызской Республике» - Артыкбаев М.Т., Артыкбаев М.М. – «В настоящее время в Кыргызстане происходит активное формирование новых принципов деятельности основных субъектов управления – государства и гражданского общества, и в целом, всей многоуровневой системы власти и управления». Из этой системы власти можно выделить систему корпоративного управления.

Однако следует заметить, что если в других странах это позиция исследована как с социально-экономическая природа его сущности, так и общественно-политическая система проявления интересов государства, то в Кыргызской Республике, большое внимание уделялось экономической природе корпоративных отношений, упуская из виду что это и политологическая категория, со всеми атрибутами и свойствами, особенно в меняющемся обществе в силу постоянной смены политической элиты и частой смены политического руководства, которые принимают активное участие в решении и управлении государственных предприятий, где отражается форма корпоративных взаимоотношений.

Для анализа и оценки современного состояния корпоративного отношения и тенденций, происходящих в государстве, были использованы следующие методы- сравнительный, исторический, политологический анализы, методы сравнения различных статистических совокупностей, анализа и синтеза, системный и ситуационный анализ.

В параграфе 2.1 **«Политические преобразования в рамках демократизации и становление новых форм корпоративного управления»**, на основе системного исследования можно отметить, что процессы, в том числе политическая и экономическая жизнь Кыргызской Республики формируется в условиях независимого суверенного государства. В соответствии с классическими представлениями, преобразования, которые затронули все сферы деятельности в рамках рыночной системы, определили общий характер развития страны вот уже на протяжении 30 лет.

В своей новейшей истории Кыргызстан пережил кардинальную трансформацию, которая серьезно изменила все сферы жизнедеятельности. Обретение независимости сопровождалось разрушением старой идеологии и поиском новой системы взглядов, которая создаст основу для развития современного, динамичного и успешного общества и новой гражданской идентичности [*Национальная стратегия развития КР на 2018-2040 гг. Бишкек, 2018. С. 150*].

Но приобретение независимости особенно на начальном этапе Кыргызской Республикой сопровождалось большими потрясениями, связанного транзита всей системы и общества в целом с одного общественно-политического развития в другое. Такой резкий переход

привнес большие негативные тенденции и постоянный поиск путей саморазвития всей государственной системы.

Мы также придерживаемся точки зрения что, глубокие преобразования после распада и выражение социальной и национальной идентичности, стало одним из условий дальнейших реформ во всех сферах, в том числе и в вопросах разгосударствления, единого богатства.

Наряду с этим, на фоне социально-экономических преобразований наблюдается сохранение старых стереотипов и ориентиров. А к проблемам, которые не давали возможность внедрения новых методов управления следует отнести, такие как старая технология производства и отсутствие ресурсов по ее обновлению. Недостаточность высококвалифицированных кадров, которые на должном уровне разбирались бы в закономерностях рыночной экономики, организации предпринимательства, управленческой, маркетинговой деятельности, а также сильная государственная бюрократическая система в стране были основными факторами, тормозящими развитие рыночных отношений.

Одним из элементов системы корпоративного управления являются механизмы контроля за деятельностью государственных предприятий.

Известно, что всякая деятельность, направленная на получение высокой прибыли сопряжена с высокой степенью риска и те решения, которым отдают предпочтение акционеры, спешат отклонить кредиторы, отсюда, и проистекают различные мотивы и подходы контроля над управлением корпорацией.

Органами управления государственного предприятия являются:

1) Правительство Кыргызской Республики – учредитель государственного предприятия, реализующий права собственника имущества государственного предприятия;

2) государственный управляющий орган – орган, осуществляющий общее руководство, координацию и стратегическое планирование деятельности государственного предприятия по курируемым отраслевым вопросам;

3) уполномоченный орган в сфере управления государственным имуществом – орган, осуществляющий контроль финансово-хозяйственной деятельности государственного предприятия и эффективности использования, закрепленного за ним имущества;

4) исполнительный орган (руководитель) – директор (или генеральный директор) государственного предприятия, осуществляющий управление текущей деятельностью государственного предприятия.

Контекст, в котором осуществляется корпоративное управление механизмы корпоративного управления действуют отнюдь не изолированно

от правовой и экономической базы страны; напротив, в значительной степени их деятельность определяется этими факторами, и, в свою очередь, оказывает влияние на них. Другими словами, только при наличии отлаженной экономики, ориентированной на рыночные отношения, стремление собственников соблюсти свои интересы ведет к эффективности предприятия и, в результате, экономическому прогрессу. То есть, эффективность системы корпоративного управления находится под влиянием правовой базы, структуры собственности и характера рынков, действующих в экономике страны.

В параграфе 2.2. «Системный анализ нормативно-правовой базы корпоративного управления в Кыргызстане» посвящен проблеме изучение нормативно-правовой базы корпоративного управления.

Правовая база определяет основной характер, структуру, права и обязанности различных корпоративных форм, таких как товарищества, общества с ограниченной ответственностью, акционерные Общества и т.д. Также ею устанавливаются правила о том, кто вправе являться держателем акций компаний, а кто нет, процедуры перевода ценных бумаг, слияния и банкротства и т.д. Такие вопросы тесно связаны с механизмами корпоративного управления, при этом подразумевается, что система управления должна находиться в соответствии с законодательством Кыргызской Республики, регулирующим эти вопросы, и являться его отражением. Следует подчеркнуть, необходимость тесной взаимосвязи, действующей в стране системы корпоративного управления с ее правовой системой с тем, чтобы обеспечить необходимую степень их соответствия. Только при условии определения принципов эффективного управления в такой форме, которая обеспечит их правовое исполнение, станет возможным получение пользы не только собственниками и управляющими, но и экономической системой в целом.

Корпоративное управление, как и любое другое управление, имеет свое правовое оформление, которое традиционно встроено в институциональные рамки, образуемые:

- национальным законодательством, той ее частью, которая регламентирует деятельность юридических лиц, каковыми являются акционерные общества крупные государственные компании;
- уставом и прочими внутрикорпоративными документами компании.

По мнению Симонова К.В., (2002), -«Использование политического анализа необходимо для всех субъектов политического процесса, но особенно важным является его применение властными структурами, поскольку их решения оказывают наибольшее влияние на политический

процесс. Между тем в настоящее время в большинстве случаев применяются далеко не научные методики — анализ политической ситуации, составление политических прогнозов и принятие политических решений в лучшем случае строятся на сугубо интуитивном подходе».

В параграфе 2.3 «Участие государства в корпоративном управлении в деятельности госкомпаний» рассматривается опыт функционирования корпоративного управления в крупных госпредприятиях.

Децентрализация государственной власти и управления проводится в Кыргызской Республике по двум основным направлениям: в сфере экономики, что связано с широкой приватизацией и становлением института частной собственности, развитием корпоративного управления, формированием независимых хозяйствующих субъектов. На балансе Фонда управления госимуществом числится тысячи объектов – полуразрушенные заводы, различные здания и сооружения, акции во всевозможных компаниях, а также пансионаты, гостиницы, дома отдыха и даже торговые центры. Ведомство постоянно подвергается критике. Так как в основной массе все эти объекты не только не приносят прибыль, но и требуют затрат из бюджета на содержание и зарплату сотрудников. Кроме этого ФУГИ имеет интерес в таких стратегических компаниях как "Кыргыз Темир Жолу", ОАО "Северэлектро", ОАО "Электрические станции", НЭСК, "Международный аэропорт "Манас", ЗАО "Альфа Телеком" и другие. От стабильной работы этих компаний зависит благополучие кыргызстанцев и национальная безопасность государства [https://www.vb.kg/doc/376433_strategicheskie_obekty_kr_reshili_otdat_v_chastnye_ryki.html].

Государственные предприятия активно внедряют принципы управления в рамках государственно-частного партнёрства. Это говорит о том, что правильные подходы в управление крупными компаниями они отражают объективность и значимость на решение социальных задач в обществе. Так, например, ЗАО «Альфа Телеком», в лице сотового оператора под брендом Мегаком как крупная государственная компания в условиях пандемии COVID-19, отреагировала на решение и выполнение государственных функций в образовательном секторе, тем самым подтверждая, что такие госпредприятия они должны оставаться в руках государства с присущими им элементами совместного управления в рамках корпоративного поведения.

**Таблица 1. Реестр некоторых акционерных обществ
с государственной долей в уставном капитале**

№ п/п	Наименование акционерного общества	Размер доли государства в уставном капитале	Доходы, которые приносят в бюджет государства (по данным на 2017 г.)
1	ОАО «Кыргызалтын»	100	255 млн сомов
2	ОАО «Айыл Банк»	100	100 млн сомов
3	ОАО «РСК»	100	43 млн сомов
4	ЗАО «Альфа Телеком»	100	1,3 млрд
5	ОАО «ТНК Дастан»	98,46	39 млн сомов
6	ОАО «Кыргызнефтегаз»	85,16	-61 млн сомов
7	ОАО «Международный аэропорт «Манас»	79,053	362 млн сомов
8	ОАО «Кыргызтелеком»	77,84	62 млн сомов.

Для оценки корпоративного управления работы госпредприятий Кыргызской Республике нами были проведены социологические исследования среди граждан от 18 до 60 лет, в этом опросе также были включены вопросы о влиянии политической элиты на госкомпании.

Подбор участников был произведён произвольно и с помощью анкет были заданы ряд вопросов. Респондентами были студенты, преподаватели и жители города Бишкек. Всего респондентов составили 485 опрошенных различных категорий.

По итогам опроса можно сделать вывод, что в настоящее время корпоративное управление и понимание о роли государственных компаний в обществе воспринимается двояко из-за слабой информированности населения. Наблюдается слабая государственная политика ввиду отсутствия единого направления и информированности населения о деятельности госкомпаний.

Система корпоративного управления в Кыргызстане, безусловно, нуждается в улучшении. Одним из необходимых эффективных средств ее оптимизации может быть разработка и включение в законодательство страны новых нормативных правовых актов, касающихся защиты прав акционеров, обеспечения надежности заключаемых контрактов, усиления роли управления в делах компании и др. Реализация этих мер может в определенной мере оздоровить бизнес-среду, привести законодательную базу в соответствие с требованиями текущих реалий, что в свою очередь будет способствовать совершенствованию корпоративного управления и органов, осуществляющих надзор.

Следует признать, что прошедшая приватизация в Кыргызстане, которая началась в 1991 году и проводилась в несколько этапов до 2015 г, когда многие государственные объекты попали в частные руки, в том числе огромный парк промышленных предприятий, заводы были перепроданы, что в конечном итоге большая часть их остановилась или попросту перестала существовать. Тем самым республика лишилась уникальных объектов и станков, что привело к упадку промышленного и аграрного сектора, и обратило трудовые ресурсы в армию безработных.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В результате проведенного диссертационного исследования автором были сделаны следующие выводы:

1. Проблемы и теоретические взгляды исследования корпоративного управления в настоящее время являются не только одним из самых актуальных направлений как общественных, так и социально – экономических исследований, но становится весьма важным аспектом национального интереса государства, что определяет политический менеджмент.

2. Становление национальной системы корпоративного управления в нашей республике как одна из форм международного подхода в рамках социального управления, включающая ряд характерных принципов основанная на открытости и демократизации, представляет собой сложную систему особенно в вопросах такого управления государственными компаниями. Одним из основополагающих аспектов данного проявления стало участие международных финансовых институтов, которые смогли стать участником на этапе реформирования системы качественного менеджмента государственных объектов, в тоже время существующая экономические условия и элементы государственных издержек не смогли в полной мере внедрить сильную и эффективную модель управления, к которым стремились международные эксперты. Конечно вся суть корпоративного управления – прежде всего, это сложный процесс в улучшении взаимоотношений различных участников, которое более или менее реализуется в процессе реализации участниками таких корпоративных отношений определённых стандартов поведения.

3. Безусловно, одним из приоритетов служит система государственного управления крупными госпредприятиями на принципах корпоративного взаимодействия, как мост между государством и бизнес сообществом.

4. Считаем, что политологический анализ корпоративного управления дает наиболее полное представление и раскрывает природную сущность, так как, являясь частью экономической политики, больше привязано к политической конъюнктуре и форме государственного

управления.

5. Процессы приватизации государственных объектов в частные руки в условиях аффилированной политики показали полное несоответствие, когда в условиях частой смены государственных режимов приводит пересмотру идей приватизации и обратной их национализации. Что свидетельствует на наш взгляд влияние политической элиты над государственным интересом, и отсутствием утверждённой политической стратегии.

6. Необходимо определить перечень госпредприятий, которые имеют стратегический характер, на которые должны действовать отдельные правила институционального правового порядка с целью предотвращения пересмотра и передела собственности в угоду отдельных политических ситуаций (частые смены власти, декреты и др.), которые нарушают целостность государственного управления этими объектами стратегического значения.

7. В процессе неправильного и нерационального управления госпредприятиями в период суверенизации, прошедшая приватизация в Кыргызстане, которая началась в 1991 году и проводилась в несколько этапов до 2015 г, когда многие государственные объекты попали в частные руки, в том числе огромный парк промышленных предприятий, заводы были перепроданы, что в конечном итоге большая часть их остановилась или попросту перестала существовать. Тем самым республика лишилась уникальных объектов и станков, что привело к упадку промышленного и аграрного сектора, и обратило трудовые ресурсы в армию безработных.

ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ

Выводы, сформулированные по результатам исследования, позволили выработать следующие рекомендации:

- раскрыто содержание термина корпоративное управление и дано определение с точки зрения политических взглядов и суждений;
- на основе системного анализа с политологической точки зрения необходимо в рамках дисциплины политической менеджмент, использовать данные корпоративного управления и включить в базовые курсы по политологии;
- на основе изучения теоретических взглядов на систему корпоративного управления и полученных результатов установлено, что сущность корпоративного управления зависит от государственной стратегии и принимаемых решений, а также, от сильной и прогрессивной политической элиты, что позволит повысить устойчивость социально-экономического развития государства;
- стратегические госпредприятия необходимо включить в особый

реестр (мораторий), с целью не допущения различного рода манипуляций со стороны политических игроков и политической элиты, и не допустить эти объекты в переводы их в частный сектор;

- в данном случае в нашем исследовании позиция корпоративного управления в особенности государственных компаний и госпредприятий должно рассматриваться как система политического менеджмента, где в одинаковой плоскости должны быть учтены экономические показатели и политические взгляды и решения;

- впервые в рамках системного анализа трансформации экономики и политических преобразований в период независимости дан политологический анализ сущности корпоративного управления, а также расширено понятие «корпоративное управление» как общественно-политическая категория;

- исследовав теоретические взгляды на систему корпоративных отношения в сферы управления, можно констатировать, что корпоративное управление - это более широкое понятие, которая включает не только экономические дефиниции в рамках управления, а представляет более широкий концепт общественно-мировоззренческой и политологической категории, содержащую в себя систему управления в процессе демократизации общества, основанного на коллегиальности и доверии. Другими словами, оно может трактоваться как предметно-логическая структура политического менеджмента;

- государственные предприятия активно внедряют принципы управления в рамках государственно-частного партнёрства. Это говорит о том, что правильные подходы в управлении крупными компаниями, они отражают объективность и значимость на решение социальных задач в обществе;

- в рамках политических преобразований, угрозой может быть перевод в частные руки госпредприятий через представителей политических партий и руководство, что может привести к «политической капитализации»;

- национализация крупных объектов госимущества после 2010 года на основе декретов Временного Правительства дали толчок демократическим преобразованиям в рамках корпоративного управления.

СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ ПО ТЕМЕ ДИССЕРТАЦИИ:

1. Асанбаева Г.Ж. Особенности корпоративного управления в Кыргызстане: проблемы и перспективы [Текст] / Г. Ж. Асанбаева, О. А. Тогусаков // Научно-практический журнал «integral» № 12 - Москва, 2020. - С. 285-292.

2. Асанбаева Г.Ж. Акционерное Общество – основной субъект внедрения принципов корпоративного управления [Текст] / Г.Ж. Асанбаева. // Научно-практический журнал «Наука, новые технологии и инновации

Кыргызстана» № 9 - Бишкек, 2019. - С.152-158.

3. Асанбаева Г.Ж. Экологическая политика в органах местного самоуправления Кыргызской Республики [Текст] / Г.Ж. Асанбаева, М. М. Дылдаев, Б.Б. Есеналиева // Сборник научных статей по итогам международной научно-практической конференции - Санкт-Петербург, 2017. - С.106-109.

4. Асанбаева Г.Ж. Основы развития корпоративного управления в процессе демократизации общества [Текст] / Г. Ж. Асанбаева // Научно-практический журнал «Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана» № 2. – Бишкек, 2019. - С.120-124.

5. Асанбаева Г.Ж. Особенности государственного и корпоративного управления в Кыргызской Республике: сравнительный анализ [Текст] / Г. Ж. Асанбаева, Ж.У. Камбарова // Экономический вестник №1 - Бишкек, 2019. - С. 61-65.

6. Асанбаева Г.Ж. История становления корпоративного управления в КР: начальный этап развития [Текст] / Г. Ж. Асанбаева, М. Ж. Жумагулов // Итоги науки в теории и практике 2018г. № 12. - Москва, 2018. - С. 215-217.

7. Асанбаева Г. Ж. Мировой опыт организации корпоративного управления и его типы [Текст] / Г. Ж. Асанбаева // Наука и современность № 3. - Москва, 2020. - С. 172-176.

8. Асанбаева Г. Ж. Взаимодействие государства и корпоративной системы управления в Кыргызстане [Текст] / Г.Ж. Асанбаева // Вестник КГУ им. И. Арабаева № 3 – Бишкек, 2020. - С.182-187.

9. Асанбаева Г.Ж. Азыркы Кыргызстандагы корпоративдик башкаруунун жана корпоративдик башкаруу органдарынын калыптануусунун негиздери [Текст] / Г. Ж. Асанбаева // Известия вузов Кыргызстана №12. – Бишкек, 2019. - С.150-155.

10. Асанбаева Г.Ж. Өткөөл экономикасы бар өлкөлөрдөгү корпоративдик башкаруунун өзгөчөлүктөрү [Текст] / Г. Ж. Асанбаева // Известия вузов Кыргызстана №12. – Бишкек, 2019. - С. 155-159.

11. Асанбаева Г. Ж. Корпоративное управление в Кыргызстане: проблемы и перспективы [Текст] / Г.Ж. Асанбаева // Гуманитарные проблемы современности. НАН КР № 9. - Бишкек, 2008. - С. 113-117.

12. Асанбаева Г.Ж. Становление и развитие корпоративного управления в Кыргызстане [Текст] / Г.Ж. Асанбаева // Гуманитарные проблемы современности. НАН КР № 8. - Бишкек, 2009. - С. 135-142.

13. Асанбаева Г. Ж. Особенности государственного и корпоративного управления в организациях [Текст] / Г.Ж. Асанбаева // Политическая система и государственное управление в КР: проблемы и перспективы. НАН КР - Бишкек, 2008. - С.67-71.

14. Асанбаева Г.Ж. Роль корпоративной культуры в условиях парламентаризма [Текст] / Г.Ж. Асанбаева // Роль парламента в становлении независимого Кыргызстана - Бишкек, 2011. - С. 141 -153.

РЕЗЮМЕ

Саясий институттар, процесстер жана технологиялар 23.00.02 адистиги боюнча политология илиминин кандидатынын окумуштуулук даражасын изденүүчүсү Асанбаева Гулзана Жумаалиевнанын “Кыргызстандын коомунун демократиялашуудагы корпоративдик башкаруунун ролу: политологиялык талдоо” темасындагы диссертациялык изилдөө ишинин таржымалы.

Негизги сөздөр: корпоративдик башкаруу, саясий менежмент, мамлекет, бийлик, саясий тутум, тутумдук талдоо, демократиялашуу, реформа, менчиктештирүү, улутташтыруу, монополиялаштыруу, бийликтин түзүлүшү.

Диссертациялык изилдөөнүн объектиси болуп: Кыргыз Республикасында учурдагы саясий түзүлүштүн контекстинде корпоративдик башкаруунун тутуму жана тенденциясы.

Диссертациялык изилдөөнүн предмети болуп: Кыргызстандагы коомду демократиялашуу процессинде корпоративдик башкаруунун жана саясий процесстердин ролу.

Диссертациялык изилдөөнүн максаты: Кыргызстандагы коомду демократиялашуу процессинде корпоративдик башкаруунун ролу жана тутумунун баасы, тутумдук-саясий талдоонун негизинде теориялык-методологиялык жана уюштуруу-практикалык ыкмаларды изилдөө.

Диссертациялык изилдөөнүн методологиясы: мамлекетте болуп жаткан корпоративдик мамиленин жана тенденциясынын учурдагы абалын баалоо жана талдоо үчүн төмөнкү ыкмалар колдонулду: салыштыруу, тарыхый, политологиялык талдоо ыкмасы, ар кандай статистикалык жыйындыны салыштыруу ыкмасы, талдоо жана синтез, тутумдук жана абалдык талдоо.

Изилдөө ишинде алынган жыйынтыктын жаңылыгы болуп: Коомдогу демократиялашуу процесси жана ар кандай саясий тенденцияларынын таасири коомдук турмуштун өз ара мамилесинин социалдык-экономикалык, гуманитардык-адеп-ахлактуулук жана социалдык-психологиялык тармагындагы болуп жаткан өзгөрүүлөрдүн жалпы мүнөзүн аныктайт. Кыргыз Республикасындагы акыркы он жылдын аралыгында коомдук өз ара мамилесинде өзгөчө өнүгүү багыты пайда болду, негизги багыты болуп бир жагынан институттардын жана коомдук мамилелеринин реформалоо процесстери, ал эми экинчи жагынан коомдун саясатка болгон түшүнүгүнүн жогорулашы (коомдук саясий идентивдүүлүк), бул болсо ар кандай саясий багыттардын, агымдарынын, саясий мүнөздөгү коомдук институттардын ж.д.у.с-лардын негизги ажырагыс бөлүгү болуп калды.

Колдонуу облусу: илимий иштеги иштелип чыккан тажрыйбалык сунуштар жана методологиялык жоболор, алынган илимий жыйынтыктарды Кыргызстандагы корпоративдик башкаруунун тутумун тушүнүүгө жана аны болоого, андан тышкары диссертациядагы материалдар окутуу процессинде, мамлекеттик жана жергиликтүү башкаруу тармагында, политологияда лекция жана семинар өткөрүүдө колдонуу сунушталат.

РЕЗЮМЕ

диссертации Асанбаевой Гулзаны Жумаалиевны на тему «Роль корпоративного управления в демократизации кыргызстанского общества: политологический анализ» на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности: 23.00.02 – политические институты, процессы и технологии.

Ключевые слова: корпоративное управление, политический менеджмент, государство, власть, политическая система, системный анализ, демократизация, реформа, приватизация, национализация, монополизация, вертикаль власти.

Объект исследования – система и тенденция корпоративного управления в Кыргызской Республике в контексте современного политического устройства.

Предмет исследования – роль политических процессов и корпоративного управления в процессе демократизации общества в Кыргызстане.

Цель исследования. Целью исследования является изучение на основе системно-политологического анализа теоретико-методологических и организационно-практических подходов, в оценке системы корпоративного управления и ее роли в процессе демократизации общества КР.

Методы исследования: для анализа и оценки современного состояния корпоративного отношения и тенденций, происходящих в государстве были использованы следующие методы- сравнительный, исторический, политологический анализы, методы сравнения различных статистических совокупностей, анализа и синтеза, системный и ситуационный анализ.

Научная новизна полученных результатов. Процесс демократизации общества и влияние различных политических тенденций определяет общий характер происходящих изменений во всех сферах социально-экономической, гуманитарно-нравственной и социально-психологической жизни общественных взаимоотношений. На протяжении последних десятилетий формирование новых общественных отношений в Кыргызской Республике, приобрело особый вектор развития, главным направлением которой стало с одной стороны, процесс реформирования общественных отношений и институтов, с другой стороны, усиление политической идентичности общества, что стало неотъемлемой частью формирования различных политических течений, направлений, общественных институтов политического характера и т.д.

Область применения: Основные результаты научного исследования могут быть использованы в качестве лекционного материала для подготовки специалистов, обучающихся по направлению политология и государственное и муниципальное управление, а также результаты исследования, рекомендации могут быть использованы для оценки и понимания системы корпоративного управления в Кыргызской Республики.

SUMMARY

of thesis of Asanbayeva Gulzana Zhumaalievna on the topic "The role of corporate governance in the democratization of the Kyrgyz society: political analysis" for the degree of candidate of political sciences in the specialty: 23.00.02 - political institutions, processes and technologies.

Key words: corporate governance, political management, state, power, political system, systems analysis, democratization, reform, privatization, nationalization, monopolization, power vertical.

Object of study – system and tendency of corporate governance in the Kyrgyz Republic in the context of the modern political system.

Subject of study – the role of political processes and corporate governance in the process of democratization of society in Kyrgyzstan.

Purpose of study. The aim of the research is to study theoretical-methodological and organizational-practical approaches based on the political analysis in assessing the corporate governance system and its role in the process of democratization of the Kyrgyz society.

Methods of study: to analyze and assess the current state of corporate relations and trends in the state, the following methods were used: comparative, historical, political science analysis, methods of comparing various statistical aggregates, analysis and synthesis, system and situational analysis.

Scientific novelty of the obtained results. The process of democratization of society and the influence of various political trends determine the general nature of the changes taking place in all spheres of socio-economic, humanitarian-moral and socio-psychological life of social relations. Over the past decades, the formation of new public relations in the Kyrgyz Republic has acquired a special vector of development, the main direction of which has become, on the one hand, the process of reforming public relations and institutions, on the other hand, strengthening the political identity of society, which has become an integral part of the formation of various political trends, directions, public institutions of a political nature, etc.

Application area: The main results of scientific research can be used as lecture material for training specialists in political science and state and municipal management, as well as research results, recommendations can be used to assess and understand the corporate governance system in the Kyrgyz Republic.

Подписано в печать 13.03.2021 г.
Формат 60x84 1/16. Объем 1,5 п.л.
Бумага офсет. Печать офсет. Тираж 100 экз.

ЧП «Сарыбаев Т.Т.»
г. Бишкек, ул. Раззакова, 49
т. 0 708 058 368

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК ИЛИМДЕР
АКАДЕМИЯСЫНДАГЫ А.АЛТМЫШБАЕВ АТЫНДАГЫ
ФИЛОСОФИЯ, УКУК ЖАНА КООМДУК-САЯСИЙ ИЗИЛДӨӨ
ИНСТИТУТУ**

**Ж. БАЛАСАГЫН АТЫНДАГЫ
КЫРГЫЗ УЛУТТУК УНИВЕРСИТЕТИ**

Д 23.20.611 Диссертациялык Кеңеши

Кол жазма укугунда
УДК 005(575.2)

АСАНБАЕВА ГУЛЗАНА ЖУМААЛИЕВНА

**КЫРГЫЗСТАНДЫН КООМУНУН
ДЕМОКРАТИЯЛАШУУСУНДАГЫ КОРПОРАТИВДИК
БАШКАРУУНУН РОЛУ: ПОЛИТОЛОГИЯЛЫК ТАЛДОО**

23.00.02 – саясий институттар, процесстер жана технологиялар

Саясий илимдеринин кандидаты илимий
даражасын изденип алуу үчүн жазылган
диссертациянын

АВТОРЕФЕРАТЫ

Бишкек 2021

Диссертациялык иш К. Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетинин Саясий-укуктук дисциплиналары кафедрасында даярдалды

Илимий жетекчи: **Тогусаков Осмон Асанкулович** - философия илимдеринин доктору, профессор, Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын корреспондент-мүчөсү, Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Вице-президенти

Расмий оппоненттери: **Дононбаев Алим Дононбаевич** - саясий илимдеринин доктору, профессор, Б. Ельцин атындагы Кыргыз - Россия славян университети

Наматбекова Нурзат Мукамбетовна - саясий илимдеринин кандидаты, доцент, Кыргызстандагы Эл-аралык университетинин Окуу жана илимий өндүрүштүк комплексинин окумуштуу катчысы

Жетектөөчү мекеме: Генерал-майор Э. Алиев атындагы Кыргыз Республикасынын ички иштер Министрлигинин Академиясынын Коомдук жана саясий дисциплиналар кафедрасы. Дареги: Бишкек шаары, Чокан Валиханов көчөсү, 1а.

Диссертацияны коргоо 2021-жылы 15-апрелде саат 16.00дө Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын А. Алтмышбаев атындагы философия, укук жана коомдук-саясий изилдөөлөр институтунда жана Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинде саясий жана социологиялык илимдердин доктору (кандидаты) илимий даражасын алуу үчүн диссертацияларды коргоо боюнча Д 23.20.611 Диссертациялык Кеңешинин отурумунда өтөт. Дареги: 720071, Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары, Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясы, 1 кабат, Фрунзе көчөсү, 428.

Диссертация менен Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын борбордук китепканасынан (дареги: 720071, Бишкек шаары, Чүй проспектиси, 265а, 1 кабат), Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин илимий китепканасынан (720033, г.Бишкек, ул. Жибек Жолу просп., 394, 8-корпус, 1 кабат) жана Диссертациялык кеңештин naskr.kg сайтынан таанышууга болот.

Онлайн коргоо трансляциясынын маалыматтары:

<https://us05web.zoom.us/j/88347249077?pwd=V0VLbER6Y29VZEFLdGhUYWFtdmdGQT09>

Конференциянын идентификатору: 883 4724 9077

Кирүү үчүн код: kA83m3

Автореферат 2021-жылдын 15-мартында жиберилген.

**Диссертациялык кеңештин
илимий катчысы, саяс.ил.канд.**

Абдыраманова Ч.Ш.

ИЗИЛДӨӨНҮН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Изилдөө темасынын актуалдуулугу. Коомдогу демократиялашуу процесси жана ар кандай саясий тенденцияларынын таасири коомдук турмуштун өз ара мамилесинин социалдык-экономикалык, гуманитардык-адеп-ахлактуулук жана социалдык-психологиялык тармагындагы болуп жаткан өзгөрүүлөрдүн жалпы мүнөзүн аныктайт. Кыргыз Республикасындагы акыркы он жылдын аралыгында коомдук өз ара мамилесинде өзгөчө өнүгүү багыты пайда болду, негизги багыты болуп бир жагынан институттардын жана коомдук мамилелеринин реформалоо процесстери, ал эми экинчи жагынан коомдун саясатка болгон түшүнүгүнүн жогорулашы (коомдук саясий иденттүүлүк), бул болсо ар кандай саясий багыттардын, агымдарынын, саясий мүнөздөгү коомдук институттардын ж.б.у.с негизги ажырагыс бөлүгү болуп калды. Жогоруда көрсөтүлгөн өз ара мамилелердин жыйынтыгы саясий катмарды түзүүгө, башкача айтканда саясий “элитаны” чыгарды, ал өз учурунда саясий иденттүүлүк майданында жана өлкөбүздүн бардык турмуш тармактарында негизги “оюнчу” болуп калды. Саясий элитаны баамдоодо бул өз ара байланышкан факторлор жалпы тенденцияны аныктап, саясий жана экономикалык багытта анын негизги катышуучусу катары калк арасында, мамлекетте, региондо болгон маанилүүлүгүн көрсөттү.

Көрүнүктүү америкалык политолог Д. Истон (1990) өздүк тутумдун талдоо ыкмасынын негизинде мындайча жазат: “саясий тутумдун өнүгүүсү бул – туруктуу булактарын аныктоо жана саясий тутумдун башка тутумдар менен болгон өз ара аракетинин механизмдерин аныктоо”. Анын пикиринде кандай гана саясий тутум болбосун бул – өз ара аракеттин жыйындысы аркылуу коомдо баалуулуктарды басымдуу бөлүштүрүү. Өз учурунда бул байлык, бийлик жана социалдык статус деген түшүнүктөр менен орундалат. Аны менен бирге, белгилей кетчү нерсе, мамлекеттин финансылык мүмкүнчүлүгү аркылуу, негизги мамлекеттик ири компанияларынын тутумун корпоративдик башкарууну жөндөө аркылуу саясий мүнөздүү багытына таасир тийгизүү болуп саналат [*Орехов С.А., Глазов Р.В. Россиянын корпоративдик башкаруу тутумунун калыптанышынын өзгөчөлүктөрү // Россиянын транспорттук иши. 2010. № 6. 146-147б.*].

Өнүккөн мамлекет катары Кыргызстандын туруктуу өнүгүүсү экономикалык жактан жетиштүү өнүгүүсү менен гана болот. Туруктуу жана атаандаштыкка жөндөмдүү улуттук экономиканы түзүү эгемендүүлүктүн жана улуттук коопсуздуктун негизги пайдубалы болуп эсептелет. Саясат жана экономика бул – эки негизги жана бири биринен ажырагыс өнүгүү фактору экендигин белгилөө зарыл. Кыргызстандыктардын байгерчилигинин жогорулашы, туруктуу саясий өнүгүүнү камсыздоо,

экономикалык жана финансылык жетишкендик көз карандысыз Кыргызстандын экономикалык саясатынын маанилүү багыты болушу керек.

Кыргызстандын учурдагы экономикалык абалы - бул акыркы 5-10 жылдагы оор коомдук-саясий кырдаалдын кесепети, жана бул региондук, дүйнөлүк мүнөздөгү тенденциялары жана сырткы факторлору менен шартталган.

“2018–2040-жылдары Кыргыз Республикасынын өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы жөнүндөгү” документте биздин оюбуз боюнча туруктуу саясий өнүгүүнүн багыттары жакшы жазылган. “Санарип доордо мамлекетти башкарууну өнүктүрүүнүн принциби болуп ачык сервистик моделине өтүү, анын негизги ролу ачык оюн шартын камсыздоо жана аны иштеп чыгуу, бардык катышуучулар үчүн коопсуздук жана теңдик, опурталдуу инфратүзүмдү колдоо жана аны акырындык менен анын тейлөө кызматынын функцияларын коомдук жана жеке мекемелерге өткөрүү”. Коомдун бардык ири катмарлардын кызыкчылыгын эске алуу менен бири бирине каршы келбеген бирдиктүү максатты, шайкештелип аткарылган чечимди саясий тутум камсыздаш керек [2018-2040-жылдарга Кыргыз Республикасынын Улуттук өнүгүү стратегиясы. Бишкек, 2018., 150б.].

Өкмөт мамлекеттик активдерди эффективдүү башкаруу жана тутумду киргизүү максатында бардык мамлекеттик активдерди чоң масштабдуу инвентаризацияны жасайт, мамлекеттик мүлктү ижарага өткөрүүдө жаңы баа бычуу механизмдерди жана ачык жол-жоболорду аныктайт. Ошондой эле мамлекеттик мүлктү ыкчам башкарууга жана чарбачылык жүргүзүүгө өткөрүү боюнча суроолордун нормативдик базасын бекемдейт [КР Өнүгүү Программасы: Биримдик. Ишенич. Түзүү. Бишкек, 2018-85б.]

Муну менен бирге азыркы шартка ылайык өлкөнү өнүктүрүүдө саясий жана социалдык-экономикалык факторлорунун бирден бир чечүүчү болуп корпоративдик башкарууну мыктылоо эсептелет. Азыркы корпоративдик башкаруу режими ресурстарды, каражаттарды эффективдүү пайдаланууга жана анын алдындагы органдарды башкарууга ж. б. көмөктөшөт.

Бир катар адистердин А. Олейник (2004), С.А. Орехов (2010), П.Г. Воронцовдун (2015) изилдөөлөрүндө мисал катары экономикасы өткөөл мамлекеттерде корпоративдик мамиленин баштапкы деңгээлиндеги тутумуна алардын көзүнө илинген, менчиктештирүүнүн башатында корпоративдик башкаруунун укуктук маданиятынын төмөндүгү курч турган, эгемендүүлүккө өтүү мезгилинде жана азыркы учурда да бул өзүнүн актуалдуулугун жоготкон жок.

Жеке сектордун ролунун жогорулашы, глобалдашуу жана атаандаштыктын шарттарынын өзгөрүшү төмөнкүнү далилдейт: корпоративдик башкаруу бул – жеке компаниялардын масштабындагы гана

актуалдуу көйгөй болбостон, бул мамлекеттик мекемелердин жана мамлекеттик каражаттарынын жана ресурстарынын үлүшүн активдүү пайдаланган компаниялардын да көйгөйү.

Эл аралык тажрыйба көрсөткөндөй, корпоративдик башкаруу практикасы түздөн түз социалдык-экономикалык процесске таасир этип, мындан корпоративдик субсектор келип чыгат. Коомдо демократиялык мүнөздүү багытты жана туруктуу саясатты, социалдык-экономикалык өнүгүүнү жакшыртуу үчүн берилген жалпы саясий стратегияны түзүүдө негизги ролду курамдык сегменттер жана экономикадагы мамлекеттик институттардын өз ара аракетин бир жагынан жараандардын иштеп жаткан тутумуна саясий менежментке ишеничин көрсөтөт.

Башка мамлекеттерде адистердин жана окумуштуулардын корпоративдик башкаруу боюнча жасаган изилдөөлөрүнө карабастан, азыркы учурга чейин мамлекеттик деңгээлде саясий институттардын мамлекеттик финансы-экономикалык сегментке кийлигишүүсү жана мамлекеттик башкаруу тутумунундагы коомдук-саясий күчтөрдүн ролундагы эмпирикалык көз карандылыгы аныкталган эмес. Бул категориялар көпчүлүк учурда экономиканын атрибуту жана детерминанты же финансылык жөндөөнүн практикасы катары каралат. Булар диалектикалык карама каршылыкка алып келет. Биздин изилдөө ишибизде корпоративдик башкаруу позициясы негизинен мамлекеттик компанияларда жана мамлекеттик ишканаларда саясий менежмент тутуму катары каралышы керек, мында экономикалык көрсөткүчтөр жана саясий көз караштар жана чечимдер бир деңгээлде каралышы керек.

Белгилеп кетчү нерсе, учурдагы ата мекендик политологиялык илимий адабияттарда корпоративдик башкаруу көйгөйү толугу менен изилденип берилген эмес. Корпоративдик башкарууну өзүнчө бөлүп изилдөөлөргө карабастан анын кээ бир аспектилери, анын теги, эволюциясы жана учурдагы абалы жөнүндөгү түшүнүк толук калыптана элек. Корпоративдик башкаруу негизинен экономикалык жактан гана каралып келген, саясий басым көз жаздымында калган, ал эми биздин оюбузча бул мамлекеттик башкаруу сегментинде мамилелердин мүнөзүн аныктоочу бирден бир маанилүү категориясы.

Учурдагы глобалдашуу этабында дүйнөлүк финансы тутуму жана дүйнөлүк инвестиция ресурстары үчүн күчөгөн атаандаштыкта улуттук институт катары кыргыз финансылык рыногунда атаандаштыкты камсыз кылуу негизги артыкчылык маселе болушу, өлкөбүздүн экономикасына сырткы жана ички каражаттарды узак инвестиция катары эффективдүү тартуу.

Негизги илимий-изилдөө иштери жана ири илимий программалар (долбоорлор) менен, билим берүү жана илимий мекемелер тарабынан өткөргөн негизги илимий-изилдөө иштери менен диссертация темасынын байланышы. Диссертациялык изилдөө темасы 2013–2017-жылдардын мезгилине Кыргыз Республикасынын туруктуу өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы; 2018–2022-жылдардын мезгилине Кыргыз Республикасынын өнүктүрүү программасы “Биримдик, Ишеним, Жаратман”; 2018–2022-жылдардын “Мамлекеттин региондорун өнүктүрүү боюнча иш-чаралардын планы” Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн программасы менен; 2018–2040-жылдары Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы менен байланышкан.

Берилген изилдөөнүн **максаты** жана милдеттери. Кыргыз Республикасынын коомундагы демократиялашуу процессиндеги корпоративдик башкаруунун ролу жана тутумдун баалосу, тутумдук-политологиялык талдоонун негизинде уюштуруу-практикалык ыкмаларды жана теориялык анализдерди изилдөө.

Изилдөө ишибизде коюлган максаттарды ишке ашыруу үчүн кийинки **милдеттерди** чечүүгө аракеттендик:

1. Кыргыз Республикасы эгемендүүлүк алгандан кийинки коомдун демократиялашуу процессинде корпоративдик башкаруу тутумунун генезисин жана эволюциясынын негизин теориялык-методологиялык изилдөө;

2. Кыргызстанда саясий күчтөрдүн пайда болушунун корпоративдик башкаруунун өнүгүүсүнө тийгизген таасири;

3. Кыргызстанда коомду демократиялашуу шартында корпоративдик мамилелердин уюштуруу формаларынын жаңы түзүлүшүнүн өзгөчөлүктөрүн аныктоо жана изилдөө;

4. учурдагы мамлекеттик үлүшү бар чарба жүргүзүүчү субъекттердин өнүгүү тенденциясы жана абалынын тутумдук талдоосун жүргүзүү;

5. экономикасы өткөөл мамлекеттерде саясий чөйрөгө корпоративдик башкаруу тутумунун таасири жана салыштыруу талдоосун жүргүзүү;

6. учурдагы шартты эске алып Кыргыз Республикасында корпоративдик башкаруу боюнча өнүктүрүү жолдорунун тажрыйбалык сунуштарды иштеп чыгуу жана чет элдик тажрыйбалардын мүмкүнчүлүгүн карап чыгуу.

7. Директорлор кеңешинде комитеттердин түзүлүшүн изилдөө. Тармактык министрликтер жана ведомстволор мамлекеттик компанияларды стратегиялык пландаштырууга катышат жана алардын кадр саясатын түзүүгө катышат.

Илимий иштин жаңылыгы төмөнкүчө:

- саясий концепция катары корпоративдик башкаруунун эволюциялык өнүүгүү этабы жана түзүлүшүнүн теориялык суроолорунун тереңдеши, корпоративдик башкаруунун жаңы кырлары такталды;

- улуттук мыйзам ченемдүүлүн аныктоодо жана реформалоо процессинин алкагында корпоративдик башкаруунун тутумдук талдоосу жүргүзүлдү;

- корпоративдик башкаруунун негизги принциптери белгиленип, ата мекендик корпоративдик башкаруу моделинин мүнөзү жана анын өзгөчөлүктөрү аныкталды;

- мамлекеттик үлүшү бар мекемелерде корпоративдик башкаруунун түзүлүү процессине саясий элитанын тийгизген таасири изилденди;

- саясий менежменттин негизинде уставдык капиталында мамлекеттик үлүшү бар мекемелерде эффективдүү башкаруунун баалоо тутуму иштелип чыгып, сунушталган;

- эффективдүү корпоративдик башкаруу тутумунун өнүгүшү жана түзүлүшүнүн келечектүү багыттары иштелип чыккан жана сунушталган.

Изилдөө ишинин практикалык маанилүүлүгү илимий иштеги иштелип чыккан тажрыйбалык сунуштар жана методологиялык жоболор, алынган илимий жыйынтыктарды Кыргызстандагы корпоративдик башкаруунун тутумун жакшыртууда колдонууга сунушталат. Андан тышкары диссертациядагы материалдар окутуу процессинде, мамлекеттик жана жергиликтүү башкаруу тармагында, политологияда лекция жана семинар өткөрүүдө колдонсо болот.

Алынган натыйжалардын экономикалык мааниси. Акцияларды пайдалануу боюнча мамлекеттик ишканалардын жана акционердик коомдордун ишин талдоонун негизинде, жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн сунуштары жана натыйжалары алардын айрым элементтерин мамлекеттик үлүшү бар айрым экономикалык компанияларда жайылтууга мүмкүндүк берди.

Жактоодо айтып чыгуучу негизги жоболор:

1. Корпоративдик башкаруу тутуму Кыргыз Республикасында жаңы демократиялык багыт катары каралып, жалпы саясий процесстерди реформалоонун натыйжасында азыркы талапка ылайык өзгөрүп, өнүгүшү жана өлкөнүн экономикасына анын тийгизген таасири.

2. Мамлекеттик корпоративдик башкаруунун уюштуруу-экономикалык механизмдери белгилүү бир саясий элитанын таасири менен тыгыз байланышы бар экени аныкталды.

3. Экономиканын трансформациясынын жана саясий кайра түзүлүүлөрдүн тутумдук талдоосунун алкагында өлкөнүн суверендик алган

мезгил аралыгында биринчи жолу корпоративдик башкаруунун маанисине политологиялык талдоо жүргүзүлгөн, “корпоративдик башкаруу” деген түшүнүктү коомдук-саясий категориясында кароо аныкталды.

4. Мамлекеттик үлүшү бар ири компанияларды талдоонун негизинде мамлекеттик саясий менежменттин бат-бат алмашып туруу тобокелчиликтерди жана алардын тийгизген таасири эске алынып, мамлекеттик жана корпоративдик башкаруу тармагында артыкчылыктуу багыттар белгиленди.

5. Башкаруу тармагындагы корпоративдик мамилелердин теориялык көз караштарды изилдеп чыгып, төмөнкү жыйынтыкка келдик: корпоративдик башкаруу бул – абдан кеңири маанидеги түшүнүк. Ал өзүнө бир гана башкаруу тутумунда экономикалык түшүнүктү камтыбастан, ишеним жана коллегиялуулуктун негизинде башкаруу тутуму коомдун демократиялашуу процессинин негизинде коомдук-дүйнөлүк көз караштын кеңири концепциясын жана политологиялык категориядагы түшүнүктү камтыйт. Башка сөз менен айтканда политологиялык менежментте предметтик-логикалык түзүлүш катары түшүндүрүлөт.

Изденүүчүнүн жеке салымы. Изденүүчүнүн илимий ишин жазуу мезгилинде көптөгөн эл аралык, республикалык конференцияларга, семинарларга катышып, чет элдик жана ата мекендик басмаларда көптөгөн макалаларын жарыкка чыгарып, бул маселени кеңири тааныштырууга аракеттенди. Изилдөө ишинде жасалган жыйынтыктар жана түзүлгөн илимий жоболор изденүүчүнүн жеке салымы.

Диссертациянын жыйынтыктарын апробациялоо. Диссертациянын негизги жоболору жана жыйынтыктоолору илимий макалаларда жазылып, республикалык жана эл аралык илимий-практикалык конференцияларда талкууланды:

- Эл аралык илимий-практикалык конференция «Мамлекеттик кызматтагы гендер». Кыргыз Республикасынын Өкмөт Аппараты ПРООН Программасы «Демократиялык башкаруу». Проект «Мамлекеттик кызматта жана саясатта аялдын орду» (SIDA/ Эл аралык өнүктүрүү боюнча Швед Агенттигинин колдоосунда). Ысык-Көл, 1-3-декабрь 2009-ж.;

- Эл аралык илимий конференция «Борбордук Азиядагы Этносоциалдык жана этномаданияттык процесстер: тарых жана азыркы заман», Ж. Баласагын атн. КМУ, Бишкек, 22-апрель 2010-ж.;

- Түрк дүйнөсүнүн социологдорунун Ассоциациясынын 3 Конгресси // Глобалдашуу жана түрк дүйнөсү. КР УИА, Бишкек, 21-24-сентябрь 2010-ж.;

- Илимий-практикалык конференция «Жаштар Кыргызстандагы социалдык-жаратылыш процесстерин башкаруу», К. Карасаев атн. БГУ, Бишкек, 23-ноябрь 2010-ж.;

- Илимий конференция «Дүйнөлүк практиканын контекстинде Кыргызстандын эгемендүү өнүгүүсү». К. Карасаев атн. БГУ, Бишкек, 25-май 2011-ж.;

- Эл аралык конференция «Кыргызстандын эгемендүүлүгүнүн түптөлүшүндө парламенттин ролу». Конгресс-холл мамрезиденции №1. Бишкек, 19-октябрь 2011-ж.;

- Эл аралык илимий-практикалык конференция «Кыргыз Республикасынын эгемендүүлүгүнө 20 жыл». Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппараты, Улуттук илимдер академиясы, Кыргыз Республикасынын эгемендүүлүгүнүн 20 жылдыгы жана Курманжан Датка жылы даярдоо жана өткөрүү боюнча мамлекеттик дирекция. КР УИА, Бишкек, 2011-ж.;

- Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайларынын окуу процесстерин ак ниет башкаруу принциптерин киргизүү боюнча кереге кеңеш.

“Ак ниеттүүлүк боюнча билим берүү тармагы” долбоорунун алкагында Тири программа. Кыргыз Республикасынын Президенттин алдындагы Башкаруу Академиясы. Бишкек, 8-октябрь 2011-ж.;

- Жогорку окуу жайлар арасындагы илимий-практикалык конференция «Көз карандысыз Кыргызстандын туруктуу өнүгүүсүнүн келечеги жана көйгөйлөрү». Гуманитардык илимдер институту, Социалдык-укук жана тарых институту, И. Арабаев атн. КМУ, Бишкек, 20-май 2011-ж.

- Республикалык илимий-практикалык конференция «2010-жылдын июнь каргашалуу окуясы: себептер жана алынган жыйынтык». Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппараты. КР УИА, Билим берүү министрлиги. Бишкек, 6-июнь 2011-ж.;

- «Кыргызстандагы жарандык идентивдүүлүк: келечеги жана көйгөйү» темасындагы кереге кеңеш, К. Карасаев атн. БГУ, Бишкек, 14-май 2013-ж.;

- Илимий-практикалык конференция «Эгемендүү Кыргызстан: калыптанышы жана өнүгүүнүн келечеги», К. Карасаев атн. БГУ, Бишкек, 15-июнь 2013-ж.;

- «Кыргызстан – Россия: кыргыз-россия мамилелеринин эволюция процесси (1863–2013)» кереге кеңеш. К. Карасаев атн. БГУ, Эл аралык маданият коммуникациясы жана аймактаануу институту. 19-ноябрь 2013-ж.;

- Республикалык илимий-практикалык конференция «30+20: улуттук социологиянын өнүгүүсүнүн тажрыйбасы». К. Карасаев атн. БГУ, Бишкек, 29-ноябрь 2014-ж.;

- Илимий конференция «Кыргызстандагы жарандык коом теорияда жана практикада». Ж. Баласагын атн. КУУ, Бишкек, 4-май 2014-ж.;

- Илимий конференция «Коррупцияга каршы механизм катары ак ниеттүү жүрүм-турумду түзүү», Чолпон-Ата, 4-6-июнь 2014-ж.;

- 2-Эл аралык илимий жаш изилдөөчүлөрдүн конгресси. Май 2017-ж. КТУ «Манас» Бишкек.

- Эл аралык илимий-практикалык конференция «Заманбап илимий келечек жана анын теориялык багытынын келечектүүлүгү жана практикалык аспектилери». Февраль 2017-ж. Санкт-Петербург.

- 46- Эл аралык илимий конференция “Илимдин жыйынтыгы теорияда жана практикада” 2018-ж., Москва.

- 59-эл аралык илимий-практикалык конференция Евразиялык илимий бирикмеси “Илим жана азыркы заман”. 2020-ж., Москва.

Басылмаларда диссертациянын жыйынтыктарынын чагылдырылышы. Диссертациялык иштин негизги жоболору 15 илимий макалаларда жарык көрдү, анын ичинен РИНЦ тутумунда 8 макала (4 РФде жана 4 КРнын импакт-фактору нөл болбогон журналдарда) басылган.

Диссертация ишинин көлөмү жана түзүлүшү. Диссертациялык иш компьютердик тексти 163 беттен туруп, өзүнө киришүү, 6 параграфтан турган негизди, адабияттардын тизмесин, өздүк изилдөөнүн жыйынтыгынын бөлүмдөрүн, жыйынтыктарды, практикалык сунуштарды жана колдонулган адабияттардын тизмесин камтыйт.

ИЗИЛДӨӨ ИШИНИН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Изилдөө ишинин **киришүүсүндө** тандалган теманын актуалдуулугун негиздөө, изилдөөнүн максаты менен милдеттерин аныктоо, изилдөөнүн предметин жана объекттин калыптоо, көйгөйдүн канчалык деңгээлде экенин көрсөтүү, илимий жаңылык жасоо, иштин негизги практикалык, методологиялык жана теориялык жагын ачуу, илимий ишти жактоодо теориялык жана практикалык баалуулугун баса көрсөтүү менен негизги жоболорду ачып көрсөтүү, ошондой эле диссертациялык иштин апробация жыйынтыгын көрсөтүү болду.

Биринчи бап “Теоретикалык корпоративдик башкаруунун негизи”, мында корпоративдик башкаруунун концептуалдык ыкмалары каралып, үч бөлүктөн турат.

Биринчи баптын биринчи бөлүгүндө **“Корпоративдик башкаруунун теориясы жана мааниси”** корпоративдик башкаруунун мааниси жана жаратылышын политологиялык көз караш менен кароо.

Учурдагы заманыбызда корпоративдик башкаруунун концепциясы көп кырдуу, бул берилген көйгөйдүн мазмунун жана өзгөчөлүгүн аныктайт, ал башкаруу тутумунун маанисин көрсөтөт, башка жагынан алганда башкаруу тутумунун дайыма реформалоо процессинде өзгөрүп турган иерархиялык түзүмдүн оор механизми.

Корпоративдик башкарууну изилдөөдө көйгөй жана теориялык көз карашы учурдагы замандын эң актуалдуу коомдук багыттардын бири гана болбостон, социалдык-экономикалык багытында да актуалдуу, бирок мамлекеттик улуттук кызыгуусун да артырууда. Өзгөчө белгилеп кетсек, корпоративдик башкаруу бул – учурдагы замандын коомунда демократияны кайра курууда эң негизги институт. Экономикалык жактан мыкты өнүккөн мамлекеттерде бул башкаруунун жана бийлик тутумунун ажырагыс атрибуту болуп эсептелет.

Корпоративдик башкаруунун мааниси теориялык контекстте саясий менежменттен жана мамлекеттик стратегиясынан көз каранды, ошондой эле көпчүлүк учурларда прогрессивдүү жана күчтүү саясий элитадан көз каранды, мындай көрүнүштү экономикасы күчтүү жана жашоо шарты мыкты мамлекеттерде жакшы байкалат. Тилекке каршы экономикасы өткөөл мамлекеттерде анын ичинде Кыргыз Республикасында коомдук мамилелердин жана мамлекеттик башкаруу тутумунун дайыма өзгөрүп туруусу буга тоскоолдук жаратат.

Издөнүүчүнүн пикири боюнча, башкаруу тармагындагы корпоративдик мамилелер тутумуна болгон теориялык көз караштарды изилдеп чыгып, төмөнкү чечимге келди, корпоративдик башкаруу бул – экономикалык дефинициялардын алкагындагы гана башкаруу болбостон, кеңири маанидеги түшүнүк, ишеним жана коллегиялуулуктун негизинде башкаруу тутуму коомдун демократиялашуу процессинин негизинде коомдук-дүйнөлүк көз караштын кеңири концепциясын жана политологиялык категориядагы түшүнүктү камтыйт. Башка сөз менен айтканда политологиялык менежментте предметтик-логикалык түзүлүш катары түшүндүрүлөт.

Биринчи баптын экинчи бөлүгүндө **“Коомдук-политологиялык категория катары корпоративдик өз ара мамилелер тутуму”** мында корпоративдик өз ара мамилелердин коомдогу көрүнүшү катары каралат.

Бардык өлкөлөрдө экономикалык реформалоо процесстери өтө маанилүү чараларды колдонуу менен көп учурда саясий эрктин жана жетекчинин чечимин чагылдырат, ал коюлган максаттарга таянып, мамлекеттин социалдык-экономикалык жактан алдыга озуусун камсыз кылышы керек. Белгилүү болгондой бардык эле реформалар ойдогудай болбойт, кээ бир учурларда алар толугу менен жарабайт, же коюлган

максаттардын бир кичинекей гана бөлүгү ишке ашат. Мындан, экономикалык прогресс саясий чечимдин тандалган стилинен көз каранды, анын ичинен саясий элитанын мамлекеттик компанияларды башкаруу тутумуна болгон таасири. Жыйынтыгында мамлекет корпоративдик башкаруу аркылуу бизнес менен диалог түзөт десек болот, ошол эле убакытта мамлекеттик жана жеке капиталдын биргелешип иш алып баруунун оптималдуу моделин иштеп чыгат. Бул карама каршылык кээде саясий аренанын туура эмес чечимдеринин детонатору болот, жыйынтыгында ал коом арасында ар кандай карама-каршылыка алып келип, көтөрүлүш кылуучу мүнөзгө ээ болот.

Азыркы учурга чейин мамлекеттик башкаруу транзиттик мезгилде турат. Көптөгөн реформалардын жыйынтыгында башкаруу формасы гана өзгөргөн, бирок мамлекеттик башкаруу органдарынын иш ыкмасы, алардын кылган чечими жана алардын иш аткаруусу өзгөрүүсүз калган. Мамлекеттик бийлик органдарынын ортосундагы туруктуу коммуникация жок. Көп учурда иштелип чыккан чечим бир тармакка гана жана корпоративдик кызыкчылыкка негизделип, кыска мөөнөттүү мүнөздөгү чечим [НСУР КР 2013-2017ж.].

Авторлордун төмөнкү аныктамасын өзгөчө белгилөө керек, алар корпоративдик башкаруу тутумунда саясий биригүүлөрдүн натыйжасын эки деңгээлде кароо сунушталат: 1. саясатташуунун корпоративдик башкаруунун жыйынтыгына тийгизген таасири; 2. саясатташуунун корпоративдик башкаруунун механизминде тийгизген таасири. Корпоративдик башкаруунун жыйынтыгы боюнча жеке менчик ээсинин байгерчилигинин өзгөрүшү жана жеке менчик ээлеринин укугу бардык жагынан абалынын жакшырышы. Саясатташуунун корпоративдик башкаруунун механизминде тийгизген таасири деп, лорд Кэдберинин аныктоосу боюнча корпоративдик башкаруу тутумундагы ар кандай өзгөрүүлөр эсептелет [Д.А. Трифонов. *Корпоративдик башкаруу тутумундагы саясий таандыктык: эл аралык изилдөөлөргө сереп жана алардын натыйжаларын Россиянын корпоративдик чөйрөсүнө проекциясы // Москва Мамлекеттик Университетинин Жарчысы, № 2 сер. 6-2018ж*].

Д.А. Жмулина, О.А. Макарова өзүлөрүнүн изилдөөлөрүндө: “учурдагы коомдун өнүгүүсү көп багыттуу тенденциялар менен мүнөздөлөт. Бир жагынан мамлекеттин ролу бардык жашоо тармактарында катышып (экономикада, саясатта жана социалдык тармакта) жана анын ролу күчөйт”.

Мамлекеттик үлүшү бар компаниялар менен мамлекеттик ишканалар ортосундагы карама-каршылыктын башка аспектиси болуп, учурдагы замандын шартында “саясаттык сүрөө (лобби)” деген түшүнүк бар, ал ачык өнөктөштүктү жүргүзүүдө байкалат жана демократиялашуу шартында бул

канчалык далилдүү жана катуу айтылганганы менен, кээ бир саясий күчтөр абдан чоң мамлекеттик каражаттарды кайра бөлүштүрүүдө “ставленник” атайын бир кишинин кызыкчылын караган киши аркылуу бул процеске катышышат. Албетте, бул көрүнүш чанда болсо да, бул тезис учурдагы шартта орду бар. Буга мисал кылып ЖАК «Альфа телеком» мобилдик компаниянын тегерегинде болгон саясий элиталардын сүрөөсү жана саясий дебаттары, аны улутташтырган кийин 2010-жылдын апрелинде өкмөттүн алмашуусунан кийин Кыргыз Республикасынын өткөөл өкмөтүнүн декрети менен 49 пайызы улутташтырылган, 2014-жылы 51 пайыздан камоо алынган, кийин республиканын кызыкчылыгына өткөн. Бирок бул учурда өкмөт өзүнүн укугун пайдаланып акциянын пакетин бүт контролдой алды. Бир жагынан бул оң натыйжалуу чечим мамлекет менен ири жеке бизнеси менен карама каршы турушу болсо, экинчи жагынан бул кээ бир топтун саясий кызыкчылыгына карама каршы болгон мамлекеттик принциптердин консолидациясы.

Диссертанттын жыйынтыктоосу – мамлекеттик башкаруу тутумунун артыкчылыгы сөзсүз болот, ири мамлекеттик компаниялар корпоративдик өз ара аракеттешүү принцибинде мамлекет менен бизнес коомчулугунун ортосунда көпүрө болот.

Бул парадигма болуп калды, мындай болуунун негизги себеби мамлекеттик менеджерлердин жүрүм туруму болду, алар мамлекеттик мүлккө жасаган мамилеси, мамлекеттик бизнести өзүнүн жеке менчиги катары мамиле жасап, ал эми тышкы өнөктөштөрүн инвестор катары мамиле кылып, толугун менен мамлекеттик ишканага кожоюн болуп алышкан.

Биринчи баптын үчүнчү бөлүүндө **“Корпоративдик башкаруу алкагында мамлекеттик өз ара аракеттешүүнүн тажрыйбасы”** алдынкы өнүккөн мамлекеттердин практикасында социалдык-чарбалык функциялардын же башка тапшырмаларды эффективдүү аткарууда интерактивдүү тандоо болот. Коомдук формацияда жана саясий алкакта замапбап экономиканын бардык комплексинин бири бирин кошумчалап жана толуктап иштеши социалдык-экономикалык эффективдүүлүктүн акыркы жыйынтыгы, мындан мамлекеттин деңгээли жана өнүгүүсү көптөн көп көз каранды.

Эл аралык тажрыйбада мүлктүк укуктун туура түшүндүрүүсү ишкананын узак мөөнөт бою атаандаштыкта жана жашоого ийкемдүү болуп, эффективдүү иштешинин негизги шарты экенин көрсөтөт. Бирок бул чаралар жетишсиз. Экономикалык жактан өнүккөн мамлекеттерде ишкананын ишмердүүлүгүн башкарууда өндүрүмдүн пайдалуулугун жана эффективдүүлүгүн жогорулатууда, ишкананын ишмердүүлүгү жана динамкасы акционерлердин өз укуктарын жана милдеттерин туура

аткаруудан көптөн көп көз каранды, бул күнүмдүк турмушта муну атайын дайындаган башкаруучу же кызматчы аткарат.

Корпоративдик башкаруунун түрлөрү

Ар кандай мамлекетте корпоративдик башкаруунун тутуму бири биринен айырмаланат. Бул ушул өлкөнүн маданияты, каада салты, укуктук базасы, чарбалык ишмердүүлүктү алып баруу практикасы, саясий жана экономикалык шарттары менен түшүндүрүлөт.

Ар бир тутумдун өзүнүн оң жана терс жактары бар, корпоративдик башкаруунун эффективдүү тутумун түзүүдө ошол мамлекет рыноктук экономика же командалык экономикасынын өткөөл шарты үчүн макул боло турган кандай факторлор жана шарттар көмөктөшөрүн аныкташ үчүн зор эмгек жумшалат.

Ар кандай тутумду кароодо эки маанилүү учурга көңүл буруу керек; башкаруу органы бир же эки кабаттан (ярус) турушу керекпи; акционерлердин топтолуу деңгээли (аутсайдерлер жана инсайдерлер), компанияга көп каражат салган кредиттик-финансылык мекемелер же фирма менен иш мамиледе болгон кызматкерлер, башкаруучулар ж. б-лар.

Бир кабаттуу жана эки кабаттуу башкаруу органдардын түзүмү. Бир кабаттуу башкаруу (унитардык) түзүмүндө компанияда бир гана орган башкарат – башкаруучулар кеңеши (мындай башкаруу АКШ жана Улуубритания компанияларына тиешелүү), мында компанияны башкы же улуу башкаруучулар түзөт жана алар компанияны башкарууга жооптуу. Акционерлердин кызыкчылыгын жактап жана ишмердүүлүктү башкаруу үчүн функцияларын токтотуу же тескерисинче контролдоого адатта учурдагы заманга жараша унитардык башкаруучу кеңеш болот, кеңеш аткаруучу эмес башкаруучулардан турат, алар акционерлердин кызыкчылыгын жактагандар жана бир нече жерде иштегендер.

Диссертанттын пирики боюнча социализмден капитализмге өткөн мамлекеттерде корпоративдик башкаруу түшүнүгү классикалык түшүнүктөн айырмаланып жаңы саясий аспектке ээ болду, бул батыш моделинен айырмаланып мамлекеттик каражаттарды пайдаланып баюу принцибине айланган, ал эми батышта бул кылымдар бою сакталып келип, мамлекеттик финансы ресурстары транспаренттик мүнөзгө ээ болгон.

Экинчи бап **“Кыргыз Республикасында корпоративдик башкаруу тутумунун өнүгүшү: саясий-укуктук талдоо”** деп аталып, негизги үч бөлүктү камтыйт. Республиканын эгемендүүлүк мезгилинде корпоративдик башкаруунун тутумдук талдоо жана демократиялашуу шартында саясий өзгөрүүлөр тууралуу каралды.

Изилдөө объектиси – Кыргыз Республикасынын учурдагы саясий түзүлүштүн контекстинде корпоративдик башкаруунун тенденциясы жана тутуму.

Изилдөө предмети – Кыргызстандагы коомдун демократиялашуу процессинде корпоративдик башкаруунун жана саясий процесстердин ролу.

Изилдөө ишинин ыкмалары жана материалдары

Корпоративдик башкарууну изилдөө биздин оюубузда бул коомдук-адеп-ахлактуулук дүйнө көз карашта жана политологиялык позициясында тыкыр изилдөөнү талап кылат, акыркы жылдары илимий коомчулук, жарандык сектор жана кээ бир социалдык топтор тараптан да кызыгуу артууда. Демократиялык коомдо ири мамлекеттик чарбалык субъектердин корпоративдик башкаруу тутумундагы өз ара аракетинин саясий шарттамдагы ролу.

Кыргыз Республикасы рыноктук мамилеге өтүү шартында турат жана максаттуу багытта экономиканын реформалоо процессинде мамлекет процесстин бардык баскычында эффективдүү контролдоо жөндөмүнө таянуу керек. Башка мамлекеттердин тажрыйбасын көрсөткөндөй экономиканы реформалоого биринчи импульсту мамлекет берет, ал динамикалуу рынок экономикасына өтүүнү камсыздоого жөндөмдүү.

Кыргызстанда саясий тутумдун көйгөйүн талдоо жана аны колдонууну изилдөө ата мекендик политология илими үчүн негизги маселе. “Кыргыз Республикасындагы саясий менежменттин актуалдуулугу” макаласынын авторлору М. Т. Артыкбаев жана М. М. Артыкбаевдер жазгандай – “учурдагы заманда Кыргызстанда мамлекет жана жарандык коом жана дагы бардык башкаруу жана бийлик тутумунун көпбаскычтуу башкаруу субъектеринин негизги ишмердүүлүгүнүн жаңы принциптерин активдүү түзүлүүдө”. Бул бийлик тутумунан корпоративдик башкаруу тутумун бөлүп чыгарса болот. Бирок баса белгилей кетчү нерсе башка мамлекеттерде бул позиция социалдык-экономикалык жаратылышы анын маңызы катары изилденген, коомдук-саясий тутум бул мамлекеттин кызыкчылыгынын көрүнүшү, Кыргыз Республикасында көпкө чейин корпоративдик мамиленин экономикалык жаратылышына көңүл бурулуп келген, политологиялык категория бардык артибуттары жана касиеттери менен көмүскөдө калып кеткен, мамлекеттик ишканаларды башкарууда жана чечим кабыл алууда активдүү катышкан саясий элитанын жана саясий жетекчилердин дайыма алмашып турушу корпоративдик өз ара мамилелерине залакасы тийбей койбойт.

Мамлекетте болуп жаткан корпоративдик мамиленин жана тенденциясынын учурдагы абалын баалоо жана талдоо үчүн төмөнкү ыкмалар колдонулду: салыштыруу, тарыхый, политологиялык талдоо

ыкмасы, ар кандай статистикалык жыйындыны салыштыруу ыкмасы, талдоо жана синтез, тутумдук жана абалдык талдоо.

Экинчи баптын биринчи бөлүгүндө “**Демократиялашуу алкагында саясий кайра түзүлүү жана корпоративдик башкаруунун жаңы формаларынын түзүлүшү**” тутумдук изилдөөнүн негизинде Кыргыз Республикасында бардык процесстер, анын ичинде саясий жана экономикалык абал эгемендүү көз карандасыз мамлекеттин шартында түзүлөт. Классикалык калыптанган көз карашка ылайык, рыноктук тутумунун алкагында ишмердүүлүктүн бардык тармагы кайра түзүлүүгө мажбур болуп, бул биздин өлкөнүн 30 жыл аралыгындагы өнүгүүнүн жалпы мүнөзүн аныктады.

Кыргызстан өзүнүн жаңы тарыхында түп-тамырынан берки трансформацияны башынан өткөрдү, бул өз учурунда ишмердүүлүктүн бардык тармактарында чоң өзгөрүүлөрдү алып келди. Эгемендүүлүк эски идеологияны бузуу менен коштолуп, жаңы жарандык идентивдүүлүктү жана ийгиликтүү, динамикалуу жана заманбап коомду өнүктүрүүгө негиз болгон жаңы көз караштарды издөө менен орноду [2018-2040-жылдарга Кыргыз Республикасынын Улуттук өнүгүү стратегиясы. Бишкек, 2018., 150б.].

Бирок Кыргыз Республикасынын эгемендүүлүктү алуусу алгачкы этаптарда чоң доолор менен болгон, бул бир коомдук саясий өнүгүүдөн экинчиге өтүү кыйынчылык менен коштолду. Мындай кескин өтүү чоң негативдик тенденцияларга алып келди жана мамлекеттик бардык тутумун өзүн өзү өрчүтүү жолуна салды.

Биз дагы мындай көз карашты карманабыз, мурдагы мамлекеттин тарашынан кийин социалдык жана улуттук идентивдүүлүктү билдирүү кайра түзүлүүдө бардык тармактагы кийинки реформалардын жана мамлекеттик байлыкты менчиктештирүү боюнча маселеде бирден бир шарты болуп калган.

Муну менен бирге экономикалык-социалдык кайра түзүлүүнүн фонунда эски стереотиптердин жана багыттардын сакталышы байкалат. Ал эми жаңы башкаруу ыкмаларын киргизүү мүмкүн эмес деген көйгөйгө мисалы, эски өндүрүш технологиясы жана аны жаңылоо боюнча ресурстун жоктугун айтсак болот. Рынок экономикасынын мыйзамченемдүүлүгүн, ишкердикти уюштурууну, башкаруучулук жана маркетинг ишин мыкты билген жогорку квалификациядагы кадрлардын жетишсиздиги, ошондой эле өлкөбүздөгү өтө күчтүү мамлекеттик бюрократиялык тутуму рынок мамилелерин өнүктүрүүдө токтотуучу негизги факторлордун бири.

Корпоративдик башкаруу тутумунун бирден бир элементи болуп, мамлекеттик ишканаларын ишмердүүлүгүн контролдоо **механизми** эсептелет.

Бизге белгилүү болгондой, ар бир чоң пайда көрүүгө иштеген ишкана ошончо тоболкелчилик менен тыгыз байланышкан, акционерлер сунуштаган чечимдерди кредиторлор тезирээк четке кагууга аракеттенишет, мындан корпорацияны башкаруудагы контролдо үчүн ар кандай ыкмасы жана жүйөсү чыгат.

Мамлекеттик ишкананы башкаруучу төмөнкү органдар:

1) Кыргыз Республикасынын өкмөтү – мамлекеттик ишкананын уюмдаштыруучусу, мамлекеттик ишкананын мүлк ээси катары укукту ишке ашырат;

2) Мамлекеттик башкаруучу орган – тармактар маселеси боюнча чабарман мамлекеттик ишкананын ишин биргелешип башкаруу, координация жана стратегиялык пландоо;

3) Мамлекеттик мүлктү башкаруу тармагындагы ыйгарым укуктуу орган – ага бекитилген мүлктү эффективдүү пайдалануу жана мамлекеттик ишкананын финансы-чарбалык ишмердүүлүгүн контролдоо;

4) Аткаруучу орган (жетекчи) – мамлекеттик ишкананын мүдүрү (же башкы мүдүрү), мамлекеттик ишкананын ишин күнүмдүк башкаруу.

Корпоративдик башкаруу аткарылып жаткан контексте, корпоративдик башкаруу механизмдери өлкөнүн экономикалык жана укуктук базасынан бөлүнгөн эмес, тескерисинче бул факторлор алардын ишмердүүлүгүн аныктайт жана таасирин тийгизет. Башкача айтканда, жолго салынган экономиканын рыноктук мамилеге багыт алган, мүлк ээлеринин өзүнүн кызыкчылыгын көздөсө ал эффективдүү ишканага, жакшы жыйынтыкка жана экономикалык прогресске алып келет. Демек, корпоративдик башкаруу тутумунун эффективдүүлүгү өлкөнүн учурдагы экономикасынын, рыноктун мүнөзүнүн жана менчик түзүлүшүнүн, укуктук базасынын таасири алдында турат.

Экинчи баптын экинчи бөлүгүндө **“Кыргызстанда корпоративдик башкаруунун ченемдик-укуктук базасын тутумдук талдоо”** деген аталышта корпоративдик башкаруунун ченемдик-укуктук базасынын маселелерине арналган.

Укуктук база ар кандай корпоративдик формалардын негизги мүнөзүн, укугун, түзүмүн аныктайт, мисалы: акционердик коом, жоопкерчилиги чектелген коом, шериктик коом ж. б-лар. Ошондой эле дагы төмөнкү эрежелерди түзөт, компаниянын акциясын ким кармоого укуктуу, баалуу кагаздардын которуу процедурасы, компанияларды кошуу жана банкрот болуу ж.б. Мындай суроолор корпоративдик башкаруу менен тыгыз байланышта болуп, ал башкаруу тутумунун бул маселелерди чечүүдө Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык болушун билдирет. Өлкөбүздөгү корпоративдик башкаруу тутуму ченемдик-укуктук тутуму

менен өз ара дал келүүсү шарт болуу керек. Мындай эффективдүү башкаруу принциптери мыйзамдуу аткарылган учурда башкаруучу жана менчик ээси гана пайда көрбөстөн, бүтүндөй экономикалык тутум пайда көрөт.

Корпоративдик башкаруу башка башкаруулардай эле өзүнүн укуктук түзүлүшү болот, ал адатта институционалык чегинде түзүлөт:

- улуттук мыйзамдар, мында юридикалык жактын ишмердүүлүгүн регламенттеген бөлүгү, бул мамлекеттик компаниялардын акционердик коомдору;

- компаниянын ички документтери жана уставдары.

К. В. Симонованын пикири боюнча (2002) “Саясий процесстердин бардык субъектери үчүн саясий талдоону колдонуу зарыл, өзгөчө бийлик структураларынын колдонуусу маанилүү, анткени алардын чечими саясий процеске таасири чоң. Бирок көп учурда саясий учурларды талдоодо, саясий божомолдоо түзүү жана саясий чечимдерди кабыл алууда илимий ыкма колдонбостон, ички туюм менен жүргүзүлөт”.

Экинчи баптын үчүнчү бөлүгүндө **“Мамлекеттик компаниялардын ишинде корпоративдик башкарууда мамлекеттин катышуусу”** деп аталып, бул бөлүктө ири мамлекеттик ишканалардагы корпоративдик башкаруунун иштөө тажрыйбасы каралган.

Кыргыз Республикасында борбордук органдардын кээ бир функцияларын жергиликтүү органдарга берүү жана башкаруу негизги эки багытта жүргүзүлөт: экономика тармагында бул жеке менчик институтунун түзүлүшү жана кеңири масштабда менчиктештирүү, корпоративдик башкаруунун өнүүгүшү жана көз каранды эмес чарбалык субъекттердин түзүлүшү менен байланыштуу. Мамлекеттик мүлктү башкаруу фондунун балансында көптөгөн объекттер катталган, алар: бузулган заводдор, ар кандай мекеме жана имараттар, пансионаттар, мейманканалар, эс алуу үйлөрү жана соода борборлору. Ведомство дайыма сынга алынып турат. Анткени бул объекттер көпчүлүк учурда киреше алып келбестен, бюджеттен имаратты кароого жана кызматчылардын эмгек акысы сыяктуу чыгымдарды талап кылат. Мындан тышкары Мамлекеттик мүлктү башкаруу фонду "Кыргыз темир Жолу", ААК "Түндүкэлектро", ААК "Электр станциялары", НЭСК, "Манас эл аралык аэропорту", ЖАК "Альфа Телеком" жана башка стратегиялык компанияларга кызыктар. Бул компаниялардын туруктуу ишинен кыргызстандыктардын байкерчилиги жана мамлекеттин улуттук коопсуздугу

көз

каранды.

[https://www.vb.kg/doc/376433_strategicheskie_obekty_kr_reshili_otdat_v_chast_nye_ryki.html].

Мамлекеттик жана жеке менчик шериктештик алкагында мамлекеттик ишканалар башкаруу принциптерин активдүү киргизишет. Ири

компанияларды башкарууда туура мамиле жасоо коомдогу социалдык маселелерди чечүүдө маанилүүгүн жана объективдүүлүгүн чагылдырат. Мисалы ААК «Альфа Телеком», Мегаком уюлдук оператору ири мамлекеттик компаниясы COVID-19 пандемия шартында мамлекеттик функцияларын билим берүү секторунда аткарып, ошону менен мындай ири мамлекеттик компаниялар мамлекеттин башкаруусунда корпоративдик жүрүм-туруму менен биргелешип чечим алуусу болду.

1-таблица. Уставдык капиталында мамлекеттик үлүшү бар кээ бир акционердик коомдордун реестри

№ п/п	Акционердик коомдун аталышы	Уставдык капиталында мамлекеттик үлүштүн көлөмү	Мамлекеттин бюджетине киреше (2017-жылдын маалыматы боюнча)
1	ААК «Кыргызалтын»	100	255 млн сом
2	ААК «Айыл Банк»	100	100 млн сом
3	ААК «РСК»	100	43 млн сом
4	ЖАК «Альфа Телеком»	100	1,3 млрд
5	ААК «ТНК Дастан»	98,46	39 млн сом
6	ААК «Кыргызнефтегаз»	85,16	-61 млн сом
7	ААК «Манас эл аралык аэропорту»	79,053	362 млн сом
8	ААК «Кыргызтелеком»	77,84	62 млн сом

Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик ишканалардын корпоративдик башкаруу ишине баа берүү үчүн биз социологиялык изилдөө жүргүздүк, изилдөөгө 18 жаштан 60 жашка чейинки жарандар сурамжылоого катышышты, сурамжылоодо саясий элитанын мамлекеттик компанияларга тийгизген таасири тууралуу суроолор камтылган.

Катышуучулар атайын тандалган жок, каалаган киши берилген суроолорго жооп бере алышты, сурамжылоого студенттер, окутуучулар жана Бишкек шаарынын тургундары катышты. Бардык сурамжылоого катышкандардын саны 485 кишини түздү.

Биздин тыянак мындай, учурда мамлекеттик компанияларда корпоративдик башкаруу жөнүндө түшүнүк жана анын ролу коомдо 2 башка түшүнүк катары кабыл алынат, бул жөнүндө калктын маалыматы жоктугун түшүндүрөт. Мамлекеттик компаниялар жөнүндө калкка жетиштүү маалымат берилбей, мамлекеттин саясаясатынын багыты жоктугу байкалат.

Кыргызстандагы корпоративдик башкаруу тутуму сөзсүз түрдө мыктылоону талап кылат. Негизги мыктылоонун эффективдүү каражаттарынын бири болуп өлкөнүн мыйзамына жаңы ченемдик-укук

актыларын иштеп чыгуу керек, бул акционерлеринин укугун жактоо, түзүлгөн келишимдердин ишеничтүүлүгүн камсыздоо, компаниянын ишиндеги башкаруу ролун бекемдоо болушу керек. Бул чараларды ишке ашыруу бизнес чөйрөсүн кыйла жанжандырып, учурдагы заманбап талаптарга жооп берип, корпоративдик башкарууну үстүнөн көзөмөлдөгөн органдарды жакшыртууга мүмкүнчүлүк түзөт.

Кыргызстандагы 1991-жылдан баштап, бир нече этап менен 2015-жылга чейин созулган менчиктештирүүдө канчалаган мамлекеттик объекттер, зор парктары менен ири өндүрүш ишканалар, заводдор жеке менчикке өтүп, колдон колго сатылып отуруп, аягы жокко чыкты. Муну менен республикабыз уникалдуу объекттерден жана станоктордон кол жууп, өндүрүш сектордун жана агрардык сектордун төмөндөшүнө алып келди, жумушчу ресурсту жумушсуз армияга айландырды.

КОРУТУНДУ

Өткөрүлгөн изилдөөлөрдүн негизинде автор төмөнкү жыйынтыкка келди:

1. Изилденип жаткан корпоративдик башкаруунун көйгөйү жана теориялык көз карашы учурдагы заманда бир гана коомдук изилдөөнүн жана социалдык-экономикалык изилдөөнүн актуалдуу багыты болбостон, мамлекеттик кызыкчылыгы бар улуттук аспекти болуп, саясий менежментти аныктайт.

2. Биздин республикада ачыктыкка жана демократиялаштырууга негизделген бир катар мүнөздүү принциптерди камтыган социалдык менежменттин алкагындагы эл аралык мамиленин формаларынын бири катары корпоративдик башкаруунун улуттук тутумун калыптандыруу татаал тутум болуп саналат, айрыкча мамлекеттик компанияларды мындай башкаруу. Бул көрүнүштүн фундаменталдык аспектилеринин бири, эл аралык каржы институттарынын катышуусу болду, алар мамлекеттик объектилерди сапаттуу башкаруу тутумун реформалоо этабында, ошол эле учурда, түзүлгөн экономикалык шарттар жана элементтер Мамлекеттик чыгымдар эл аралык эксперттер издеген күчтүү жана натыйжалуу өнөр жайды башкаруунун моделин толугу менен ишке ашыра алган жок. Албетте, корпоративдик башкаруунун бүтүндөй маңызы, биринчи кезекте, ар кандай катышуучулардын өз ара мамилелерин өркүндөтүүнүн татаал процесси болуп саналат. Ал мындай корпоративдик мамилелердин катышуучулары тарабынан жүрүм-турумдун белгилүү бир стандарттарын ишке ашыруу процессинде аздыр-көптүр ишке ашырылат.

3. Бирден бир артыкчылыгы болуп ири мамлекеттик ишканаларды корпоративдик өз ара байланыш принцибинде мамлекеттик башкаруу тутуму мамлекет менен бизнес коомчулугунун ортосунда көпүрө болуусу.

4. Корпоративдик башкарууну политологиялык талдоо бизге анын негизги маанисин ачып көрсөтөт, анткени ал экономикалык саясаттын бир бөлүгү болуп, саясий конъюнктурага жана мамлекеттик башкаруунун формасына тыгызыраак байланышкан.

5. Мамлекеттик объекттердин жеке менчикке өтүү процесси аффилиацияланган саясат шартында толугу менен ылайыктуу эместигин көрсөттү, мындай тез тез алмашып турган бийликте менчиктештирүү же тескерисинче улутташтыруу процесстери жөнүндө идеяларды кайра-кайра кароого алып келет. Бул биздин пикирибизде саясий элитанын мамлекеттик кызыкчылыгына болгон таасирин жана такталган саясий стратегиясынын жоктугун далилдейт.

6. Стратегиялык мүнөзгө ээ болгон мамлекеттик ишканалардын тизмесин аныктоо зарыл, бул объекттерге өзгөчө иштелип чыккан институционалдык-укук негиз болушу керек, ал белгилүү бир саясий кырдаалда (бийликтин тез алмашуусу, декреттер ж. б-лар) бир топтун гана кызыкчылын көздөгөн менчиктештирүүнү тыюу салуу, стратегиялык маанидеги объекттерге мамлекеттик башкарууда доо кетирбөө зарыл.

7. Туура эмес жана рационалдуу эмес мамлекеттик ишканаларды башкаруу процессинде жүргүзүлгөн Кыргызстандагы 1991-жылдан башталып, бир нече этап менен 2015-жылга чейин созулган менчиктештирүүдө канчалаган мамлекеттик объекттер, зор парктары менен ири өндүрүш ишканалар, заводдор жеке менчикке өтүп, колдон колго сатылып отуруп, аягы жокко чыкты. Муну менен республикабыз уникалдуу объекттерден жана станоктордон кол жууп, өндүрүш сектордун жана агрардык сектордун төмөндөшүнө алып келди, жумушчу ресурсту жумушсуз армияга айландырды.

ПРАКТИКАЛЫК СУНУШТАР

Корпоративдик башкаруунун термининин мааниси аныкталып, ага саясий көз караштан жана түшүктөн аныктама берилди:

- корпоративдик башкаруу термининин мазмуну ачылып, саясий көз караштар жана чечимдердин көз карашынан аныктама берилет;

- политологиялык көз караштан чыккан тутумдук талдоонун негизинде саясий менежмент сабагынын алкагында корпоративдик башкаруунун маалыматтарын колдонуп политология сабагынын базалык курсуна киргизүү керек;

- корпоративдик башкаруунун тутумуна болгон теориялык көз карашынын жана алынган жыйынтыктардын негизинде корпоративдик башкаруунун мааниси мамлекеттик стратегиясынан көз каранды, ошондой эле көпчүлүк учурларда прогрессивдүү жана күчтүү саясий элитадан көз

каранды, бул мамлекеттин социалдык-экономикалык өнүгүүсүнүн туруктуулугун жогорулатат;

- стратегиялык маанидеги мамлекеттик ишканаларды өзгөчө реестрга (мораторий) киргизүү зарыл, муну менен бул объекттери мамлекеттен жеке менчикке өтүп, саясий элитанын жана саясий оюнчулар тарабынан болгон манипуляцияга жол берилбеши керек;

- изилдөө ишибизде корпоративдик башкаруу позициясы өзгөчө мамлекеттик компанияларда жана мамлекеттик ишканаларда саясий менежмент катары каралып, экономикалык көрсөткүчтөр жана саясий чечимдер эске алуу менен бир деңгээлде каралышы керек;

- өлкөбүздүн эгемендүүлүккө ээ болгон мезгилде саясий кайра түзүлүү жана экономиканын трансформациясында корпоративдик башкаруунун маанисине биринчи жолу тутумдук талдоо жүргүзүлдү, “корпоративдик башкаруу” түшүнүгү коомдук-саясий категориясы катары каралды;

- башкаруу тармагындагы корпоративдик мамилелердин теориялык көз караштарды изилдеп чыгып, төмөнкү жыйынтыкка келдик, корпоративдик башкаруу бул – абдан кеңири маанидеги түшүнүк, ал өзүнө бир гана башкаруу тутумунда экономикалык түшүнүктү камтыбастан, ишеним жана коллегиялуулуктун негизинде башкаруу тутуму коомдун демократиялашуу процессинин негизинде коомдук-дүйнөлүк көз караштын кеңири концепциясын жана политологиялык категориядагы түшүнүктү камтыйт. Башка сөз менен айтканда политологиялык менежментте предметтик-логикалык түзүлүш катары түшүндүрүлөт;

- мамлекеттик ишканалар мамлекеттик-жеке өнөктөштүк алкагында башкаруу принциптерин активдүү киргизүүдө. Бул ири компанияларды башкарууда туура ыкма экенин көрсөтөт. Алар коомдогу социалдык маселелерди чечүүдө объективдүүлүгүн жана маанилүүлүгүн чагылдырат;

- саясий кайра түзүлүүлөрдүн алкагында негизги коркунуч болуп мамлекеттик ишканалар саясий партиялардын жана жетекчилердин өкүлдөрү аркылуу жеке менчик колго өтүп кетүүсү, бул “саясий капитализацияга” алып келиши толук мүмкүн:

- 2010-жылы Убактылуу Өкмөттүн декретинин негизинде мамлекеттик мүлктөгү ири объекттерди улутташтыруу демократиялык кайра түзүлүүдө корпоративдик башкарууга түрткү болду.

ДИССЕРТАЦИЯ ТАКЫРЫБЫНДА ЖАРЫЯЛАНГАН ЧЫГАРМАЛАРДЫН ТИЗМЕСИ:

1. Асанбаева Г.Ж. Особенности корпоративного управления в Кыргызстане: проблемы и перспективы [Текст] / Г.Ж. Асанбаева, О.А. Тогусаков // Научно-практический журнал «integral» № 12 - Москва, 2020. - С. 285-292.

2. Асанбаева Г.Ж. Акционерное Общество – основной субъект внедрения принципов корпоративного управления [Текст] / Г.Ж. Асанбаева. // Научно-практический журнал «Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана» № 9 - Бишкек, 2019. - С.152-158.

3. Асанбаева Г.Ж. Экологическая политика в органах местного самоуправления Кыргызской Республики [Текст] / Г.Ж. Асанбаева, М. М. Дылдаев, Б.Б. Есеналиева // Сборник научных статей по итогам международной научно-практической конференции - Санкт-Петербург, 2017. - С.106-109.

4. Асанбаева Г.Ж. Основы развития корпоративного управления в процессе демократизации общества [Текст] / Г. Ж. Асанбаева // Научно-практический журнал «Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана» № 2. – Бишкек, 2019. - С.120-124.

5. Асанбаева Г.Ж. Особенности государственного и корпоративного управления в Кыргызской Республике: сравнительный анализ. Текст / Г. Ж. Асанбаева, Ж.У. Камбарова // Экономический вестник №1 - Бишкек, 2019. - С. 61-65.

6. Асанбаева Г.Ж. История становления корпоративного управления в КР: начальный этап развития [Текст] / Г. Ж. Асанбаева, М. Ж. Жумагулов // Итоги науки в теории и практике 2018г. № 12. - Москва, 2018. - С. 215-217.

7. Асанбаева Г. Ж. Мировой опыт организации корпоративного управления и его типы [Текст] / Г. Ж. Асанбаева // Наука и современность № 3. - Москва, 2020. - С. 172-176.

8. Асанбаева Г. Ж. Взаимодействие государства и корпоративной системы управления в Кыргызстане [Текст] / Г.Ж. Асанбаева // Вестник КГУ им. И. Арабаева № 3 – Бишкек, 2020. - С.182-187.

9. Асанбаева Г.Ж. Азыркы Кыргызстандагы корпоративдик башкаруунун жана корпоративдик башкаруу органдарынын калыптануусунун негиздери [Текст] / Г. Ж. Асанбаева // Известия вузов Кыргызстана №12. – Бишкек, 2019. – С.150-155.

10. Асанбаева Г.Ж. Өткөөл экономикасы бар өлкөлөрдөгү корпоративдик башкаруунун өзгөчөлүктөрү [Текст] / Г. Ж. Асанбаева // Известия вузов Кыргызстана №12. – Бишкек, 2019. - С. 155-159.

11. Асанбаева Г. Ж. Корпоративное управление в Кыргызстане: проблемы и перспективы [Текст] / Г.Ж. Асанбаева // Гуманитарные проблемы современности. НАН КР № 9. - Бишкек, 2008. - С. 113-117.

12. Асанбаева Г.Ж. Становление и развитие корпоративного управления в Кыргызстане [Текст] / Г.Ж. Асанбаева // Гуманитарные проблемы современности. НАН КР № 8. - Бишкек, 2009. - С. 135-142.

13. Асанбаева Г. Ж. Особенности государственного и корпоративного управления в организациях [Текст] / Г.Ж. Асанбаева // Политическая система и государственное управление в КР: проблемы и перспективы. НАН КР - Бишкек, 2008. - С.67-71.

14. Асанбаева Г.Ж. Роль корпоративной культуры в условиях парламентаризма [Текст] / Г.Ж. Асанбаева // Роль парламента в становлении независимого Кыргызстана - Бишкек, 2011. - С. 141 -153.

РЕЗЮМЕ

Саясий институттар, процесстер жана технологиялар 23.00.02 адистиги боюнча политология илиминин кандидатынын окумуштуулук даражасын изденүүчүсү Асанбаева Гулзана Жумаалиевнанын “Кыргызстандын коомунун демократиялашуудагы корпоративдик башкаруунун ролу: политологиялык талдоо” темасындагы диссертациялык изилдөө ишинин таржымалы.

Негизги сөздөр: корпоративдик башкаруу, саясий менежмент, мамлекет, бийлик, саясий тутум, тутумдук талдоо, демократиялашуу, реформа, менчиктештирүү, улутташтыруу, монополиялаштыруу, бийликтин түзүлүшү.

Диссертациялык изилдөөнүн объектиси болуп: Кыргыз Республикасында учурдагы саясий түзүлүштүн контекстинде корпоративдик башкаруунун тутуму жана тенденциясы.

Диссертациялык изилдөөнүн предмети болуп: Кыргызстандагы коомду демократиялашуу процессинде корпоративдик башкаруунун жана саясий процесстердин ролу.

Диссертациялык изилдөөнүн максаты: Кыргызстандагы коомду демократиялашуу процессинде корпоративдик башкаруунун ролу жана тутумунун баасы, тутумдук-саясий талдоонун негизинде теориялык-методологиялык жана уюштуруу-практикалык ыкмаларды изилдөө.

Диссертациялык изилдөөнүн методологиясы: мамлекетте болуп жаткан корпоративдик мамиленин жана тенденциясынын учурдагы абалын баалоо жана талдоо үчүн төмөнкү ыкмалар колдонулду: салыштыруу, тарыхый, политологиялык талдоо ыкмасы, ар кандай статистикалык жыйындыны салыштыруу ыкмасы, талдоо жана синтез, тутумдук жана абалдык талдоо.

Изилдөө ишинде алынган жыйынтыктын жаңылыгы болуп: Коомдогу демократиялашуу процесси жана ар кандай саясий тенденцияларынын таасири коомдук турмуштун өз ара мамилесинин социалдык-экономикалык, гуманитардык-адеп-ахлактуулук жана социалдык-психологиялык тармагындагы болуп жаткан өзгөрүүлөрдүн жалпы мүнөзүн аныктайт. Кыргыз Республикасындагы акыркы он жылдын аралыгында коомдук өз ара мамилесинде өзгөчө өнүгүү багыты пайда болду, негизги багыты болуп бир жагынан институттардын жана коомдук мамилелеринин реформалоо процесстери, ал эми экинчи жагынан коомдун саясатка болгон түшүнүгүнүн жогорулашы (коомдук саясий идентивдүүлүк), бул болсо ар кандай саясий багыттардын, агымдарынын, саясий мүнөздөгү коомдук институттардын ж.д.у.с-лардын негизги ажырагыс бөлүгү болуп калды.

Колдонуу облусу: илимий иштеги иштелип чыккан тажрыйбалык сунуштар жана методологиялык жоболор, алынган илимий жыйынтыктарды Кыргызстандагы корпоративдик башкаруунун тутумун түшүнүүгө жана аны болоого, андан тышкары диссертациядагы материалдар окутуу процессинде, мамлекеттик жана жергиликтүү башкаруу тармагында, политологияда лекция жана семинар өткөрүүдө колдонуу сунушталат.

РЕЗЮМЕ

диссертации Асанбаевой Гулзаны Жумаалиевны на тему «Роль корпоративного управления в демократизации кыргызстанского общества: политологический анализ» на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности: 23.00.02 – политические институты, процессы и технологии.

Ключевые слова: корпоративное управление, политический менеджмент, государство, власть, политическая система, системный анализ, демократизация, реформа, приватизация, национализация, монополизация, вертикаль власти.

Объект исследования – система и тенденция корпоративного управления в Кыргызской Республике в контексте современного политического устройства.

Предмет исследования – роль политических процессов и корпоративного управления в процессе демократизации общества в Кыргызстане.

Цель исследования. Целью исследования является изучение на основе системно-политологического анализа теоретико-методологических и организационно-практических подходов, в оценке системы корпоративного управления и ее роли в процессе демократизации общества КР.

Методы исследования: для анализа и оценки современного состояния корпоративного отношения и тенденций, происходящих в государстве были использованы следующие методы- сравнительный, исторический, политологический анализы, методы сравнения различных статистических совокупностей, анализа и синтеза, системный и ситуационный анализ.

Научная новизна полученных результатов. Процесс демократизации общества и влияние различных политических тенденций определяет общий характер происходящих изменений во всех сферах социально-экономической, гуманитарно-нравственной и социально-психологической жизни общественных взаимоотношений. На протяжении последних десятилетий формирование новых общественных отношений в Кыргызской Республике, приобрело особый вектор развития, главным направлением которой стало с одной стороны, процесс реформирования общественных отношений и институтов, с другой стороны, усиление политической идентичности общества, что стало неотъемлемой частью формирования различных политических течений, направлений, общественных институтов политического характера и т.д.

Область применения: Основные результаты научного исследования могут быть использованы в качестве лекционного материала для подготовки специалистов, обучающихся по направлению политология и государственное и муниципальное управление, а также результаты исследования, рекомендации могут быть использованы для оценки и понимания системы корпоративного управления в Кыргызской Республики.

SUMMARY

of thesis of Asanbayeva Gulzana Zhumaalievna on the topic "The role of corporate governance in the democratization of the Kyrgyz society: political analysis" for the degree of candidate of political sciences in the specialty: 23.00.02 - political institutions, processes and technologies.

Key words: corporate governance, political management, state, power, political system, systems analysis, democratization, reform, privatization, nationalization, monopolization, power vertical.

Object of study – system and tendency of corporate governance in the Kyrgyz Republic in the context of the modern political system.

Subject of study – the role of political processes and corporate governance in the process of democratization of society in Kyrgyzstan.

Purpose of study. The aim of the research is to study theoretical-methodological and organizational-practical approaches based on the political analysis in assessing the corporate governance system and its role in the process of democratization of the Kyrgyz society.

Methods of study: to analyze and assess the current state of corporate relations and trends in the state, the following methods were used: comparative, historical, political science analysis, methods of comparing various statistical aggregates, analysis and synthesis, system and situational analysis.

Scientific novelty of the obtained results. The process of democratization of society and the influence of various political trends determine the general nature of the changes taking place in all spheres of socio-economic, humanitarian-moral and socio-psychological life of social relations. Over the past decades, the formation of new public relations in the Kyrgyz Republic has acquired a special vector of development, the main direction of which has become, on the one hand, the process of reforming public relations and institutions, on the other hand, strengthening the political identity of society, which has become an integral part of the formation of various political trends, directions, public institutions of a political nature, etc.

Application area: The main results of scientific research can be used as lecture material for training specialists in political science and state and municipal management, as well as research results, recommendations can be used to assess and understand the corporate governance system in the Kyrgyz Republic.

Басууга 13.03.2021-ж. кол коюлду
Өлчөмү 60x84 1/16. Көлөмү 1,5 б.т.
Офсет кагаз. Офсеттик басуу. Нускасы 100 экз.

«Сабаев Т.Т.» Ж.И.
Бишкек ш., Раззаков көч, 49
т. 0 708 058 368
e-mail: talant550@gmail.com